

Київський університет імені Бориса Грінченка
Педагогічний інститут

Мартиненко С.М., Москаленко А.М.

Затверджено на засіданні кафедри
початкової освіти та методик гуманітарних
дисциплін (протокол №2 від 02.09.2015)

Методичні рекомендації
до написання курсових робіт

для студентів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»

ПЕРЕДМОВА

Шановні студенти!

Однією з умов якісної професійної підготовки педагогічних кадрів для загальноосвітніх навчальних закладів є формування в майбутнього педагога методологічної культури.

Методологічна культура передбачає знання вчителем певних методологічних норм і правил наукового пошуку, вміння трансформувати теоретичні знання у площину практичного застосування у процесі формування та самостійного, творчого вирішення педагогічних завдань.

Сучасний педагогічний процес – явище багатогранне, яке відображає складності та протиріччя суспільного життя. Проблеми, які виникають у зазначеному процесі, все менше піддаються вирішенню звичними, стандартними шляхами, а відтак існує гостра потреба пошуку й апробації вдосконаленого змісту освіти, розробленню ефективних педагогічних технологій і експериментальних моделей. Сучасний учитель має володіти вмінням осмислювати власну діяльність із наукових позицій, здійснювати постійний педагогічний пошук, реалізовувати власний творчий потенціал.

Отже, оволодіння елементами дослідницької діяльності повинно бути частиною професійної підготовки вчителя. Кожен випускник вищого педагогічного навчального закладу має бути готовим до організації та проведення наукового пошуку.

Зазначена обставина підвищує значення такого різновиду педагогічного наукового дослідження як курсова робота, виконуючи яку, студент робить перші кроки на шляху формування власної методологічної культури.

Уже на цьому етапі студентові необхідно усвідомити, що логіка наукового пізнання однакова для всіх, хто займається дослідницькою роботою. Як науковець, так і студент проводить дослідження за встановленими законами та правилами.

Мета запропонованого навчально-методичного посібника – визначити теоретичне та практичне підґрунтя для ефективного виконання курсової роботи студентами вищих педагогічних навчальних закладів, ознайомити із загальними вимогами щодо виконання курсової роботи з педагогічних дисциплін.

Сподіваємось, що цей посібник допоможе вам у підготовці курсових робіт.

Зичимо творчих успіхів!

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – самостійне наукове дослідження студента вищого навчального закладу із загальноосвітніх або спеціалізованих предметів відповідно до навчального плану, яке виконується під керівництвом викладача (наукового керівника).

Мета курсової роботи:

- закріпити, поглибити й узагальнити знання студентів з актуальних проблем педагогічної науки, здобуті під час навчання;
- стимулювати студентів до самостійного наукового пошуку;
- розвивати вміння самостійно та критичного опрацьовувати наукові джерела, аналізувати перспективний педагогічний досвід, узагальнювати власні спостереження;
- формувати вміння застосовувати знання для комплексного вирішення конкретного фахового завдання, практично реалізовувати результати дослідження проблеми в самостійній педагогічній практиці, написанні методичних розробок; формулювати висновки, пропозиції та рекомендації; ефективно організувати свою дослідницьку діяльність та оформляти її результати.

Курсова робота має:

- бути виконана на актуальну тему;
- відповідати сучасному стану певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним потребам означеної сфери;
- охоплювати чітко визначений предмет, мету, завдання та методи дослідження;

– включати критичний аналіз науково-методичної, періодичної, законодавчої джерельної бази з теми дослідження; розроблення навчально-методичних матеріалів;

– містити доцільні методи та прийоми навчання й виховання учнів, систему або комплекс вправ і завдань із формування певних умінь і навичок, наочні засоби;

– бути оформлена відповідно до вимог: містити титульний аркуш, зміст, вступну, основну частини (два розділи), висновки до кожного розділу, висновки (загальні), список використаних джерел, додатки.

Тематика курсових робіт повинна бути тісно пов'язана з потребами конкретного фаху, відповідати завданням навчальної дисципліни. Орієнтовна тематика курсових робіт рекомендуються кафедрою або науковим керівником. Студент має право запропонувати власну тему курсової роботи за умови обґрунтування доцільності її вибору. Теми курсових робіт в останньому варіанті затверджуються на засіданні кафедри.

Керівництво курсовими роботами здійснюється висококваліфікованими викладачами, які мають учені ступені і звання. Науковий керівник контролює виконання індивідуального плану щодо підготовки курсової роботи. Призначення наукових керівників затверджується рішенням, прийнятим на засіданні кафедри.

Оцінка курсової роботи визначається її якістю, змістом і формою виконання, а також рівнем її захисту. Організація та контроль процесу підготовки й виконання курсових робіт покладається на завідувача кафедри.

ПІДГОТОВКА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Успішне виконання студентом курсової роботи значною мірою залежить від уміння раціонально організувати свою діяльність, правильно розподілити та спланувати свій час.

Етапи виконання курсової роботи

1. Вибір теми, її обґрунтування.
2. Пошук і відбір літератури з теми дослідження.
3. Визначення понятійно-категоріального апарату (актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, основні поняття, дефініції).
4. Підготовка картотеки літератури з теми дослідження.
5. Вивчення та конспектування джерел із обраної теми.
6. Складання попереднього плану роботи, узгодження його з керівником.
7. Визначення структури курсової роботи.
8. Виконання практичної частини роботи.
9. Формулювання висновків, рекомендацій щодо реалізації напрацювань із теми в сучасних навчально-освітніх закладах.
10. Оформлення списку використаних джерел.
11. Систематизація ілюстративного матеріалу, поданого в тексті курсової роботи.
12. Погодження первинного варіанту курсової роботи з науковим керівником.
13. Усунення недоліків і врахування рекомендацій наукового керівника.
14. Подача остаточного варіанту курсової роботи науковому керівникові.
15. Написання відгуку науковим керівником.
16. Рецензування роботи.
17. Подача курсової роботи до захисту.
18. Захист курсової роботи.

Розглянемо кожен етап детально.

1. Вибір теми

Вибір теми курсової роботи – це складний і відповідальний етап наукового дослідження. Процес вибору теми передбачає поступове заглиблення в коло власних наукових уподобань та інтересів, яке пов'язане з попереднім накопиченням знань, фактів, різноманітних матеріалів, документів у відповідній галузі знань.

Тема курсової роботи має бути актуальною. Актуальність теми відображає ступінь її важливості для розв'язання певної проблеми на сучасному етапі.

Обираючи тему курсового дослідження, необхідно: орієнтуватися на власну зацікавленість тією чи іншою науковою проблемою; враховувати наявність наукових джерел, присвячених розгляду окресленої проблеми.

2. Добір літератури з теми дослідження

Студент, який починає роботу над курсовим дослідженням, отримує від викладача орієнтований список наукових джерел. Додаткову літературу студент добирає самостійно.

Курсова робота виконується на основі вивчення наукової літератури з проблеми дослідження (підручників, навчальних посібників, монографій, наукових журналів, які являють собою як вітчизняні, так і зарубіжні видання).

Добираючи наукові джерела, необхідно користуватися такими каталогами:

- систематичним (назви книг розташовані за галузями знань);
- алфавітним (картки та книги розташовані в алфавітному порядку);
- предметним (включені назви творів за конкретними проблемами і спеціальностями).

Під час добору періодичної літератури необхідно звертатися до покажчиків статей, опублікованих упродовж календарного року і розміщених у кінці останнього номеру щорічних журналів.

3. Визначення понятійно-категоріального апарату дослідження

Обравши тему, дібравши літературу, необхідно чітко визначити межі дослідження. Для цього потрібно накреслити основні орієнтири, які визначатимуть напрям наукового пошуку, дадуть змогу цілеспрямовано вивчати літературу з проблеми дослідження. Студент, давши відповідь на запитання: *Про що йтиметься в курсовій роботі?, Що саме в ній буде стверджуватися?*, зможе визначити актуальність теми, предмет, об'єкт, мету і завдання дослідження.

4. Підготовка картотеки літератури з теми курсового дослідження

Під час роботи в бібліотеці необхідно підготувати картотеку літератури з теми наукового дослідження. На картках доцільно записувати повну інформацію про наукові джерела, які застосовуються в курсовій роботі: прізвище автора, назва наукової праці, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок (рис. 1).

<p>Ващенко Г.Г. Загальні методи навчання : підручник для педагогів / Г.Г. Ващенко. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.</p>
--

Рис.1. Картка з повною інформацією про джерело

На картці, поряд із повним бібліографічним описом джерела, необхідно зазначити, де воно зберігається, а також занотувати його шифр, якщо він є.

Наприклад, кафедра педагогіки, читальний зал, абонемент університету, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (рис. 2). Це дасть змогу в разі необхідності швидко знайти потрібне джерело.

<p>Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф. Русова. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.</p>	<p>Кафедра педагогіки</p>
--	---------------------------

Рис. 2. Картка з описом книги

На зворотній частині картки після попереднього ознайомлення з науковою працею, необхідно зробити примітку щодо доцільності опрацювання окремих розділів або всієї роботи, подати коротку анотацію наукового джерела і порядок його опрацювання.

Наприклад:

- джерело, яке насамперед необхідно опрацювати;
- джерело, яке містить важливу інформацію;
- джерело, яке потрібно ґрунтовно опрацювати;
- джерело, до якого немає потреби звертатися;
- джерело, до якого необхідно звернутися в разі необхідності (ця потреба буде виявлена або не виявлена у процесі опрацювання наукової інформації).

Зразок анотації наукового джерела.

Наукова праця (стаття). Докладно розглядається проблема підготовки майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій під час педагогічної практики та в майбутній діяльності (рис.3).

Наукова праця (стаття). Докладно розглядається проблема підготовки майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій під час педагогічної практики та в майбутній діяльності.

Рис. 3. Зворотна сторона картки

У кожного студента такі умовні позначки можуть бути різними, проте вони потрібні, оскільки визначають вагомість того чи іншого джерела і дають змогу спланувати свою роботу щодо здійснення аналізу наукових джерел із проблеми дослідження.

Пошук літератури доцільно починати з перегляду каталогів бібліотеки університету, потім – районної, міської, педагогічної тощо. Географію пошуку наукових джерел значно розширює доступ до мережі Інтернет.

У картці з описом електронного ресурсу необхідно зазначити прізвище автора, назву наукової праці, режим доступу.

ЕТАПИ РОБОТИ НАД КУРСОВИМ ДОСЛІДЖЕННЯМ

1. Вивчення та конспектування джерел з обраної теми

Опрацювання наукових джерел із проблеми дослідження необхідно починати з тих праць, які мають загальний, оглядовий характер (підручники, посібники). Ознайомившись із коротким і загальним висвітленням обраної для дослідження наукової теми, на наступному етапі доцільно здійснити вивчення й аналіз спеціальних джерел. Вивчати наукові джерела потрібно за такою схемою: загальне ознайомлення – ретельне опрацювання книги чи статті – запис прочитаного – критична оцінка опрацьованого джерела – запис власних думок.

Опрацьовуючи джерело, необхідно уважно стежити за думкою автора, на полях ставити умовні позначки, які самостійно може обрати для себе кожен студент.

Наприклад:

- погоджуюсь із автором;
- не погоджуюсь із автором;
- відкриття для себе;
- надто важлива інформація;
- може стати в нагоді.

Під час опрацювання наукового джерела доцільно робити записи: план, анотації, резюме, тези, виписки окремих положень, фактів. Виписуючи цитату, необхідно зазначити сторінку, з якої робиться виписка. Найзручніша форма записів – конспект, який відображає зміст наукового джерела. Важливо звернути увагу на те, що будь-які записи необхідно робити лише на одній стороні аркуша, на якій потрібно окреслити поле (8-10 клітинок або до 5 см), це дасть змогу класифікувати зібраний матеріал за розділами та параграфами курсової роботи, поповнювати новими матеріалами,

критичними зауваженнями, а на полях робити записи власних спостережень, фіксувати факти з життя, свої роздуми, судження.

2. Складання попереднього плану роботи, погодження його з керівниками

Вивчення й аналіз зібраних матеріалів, конспектування джерел дає змогу з'ясувати різні аспекти проблеми і скласти план, який розкриватиме зміст курсової роботи і послідовність його викладу. Перший варіант плану курсової роботи не є кінцевим. У подальшому він може частково змінюватися, окремі розділи можуть бути розширені, конкретизовані, уточнені та доповнені, викладені в новому формулюванні. План стає основою для написання тексту курсової роботи, оскільки він відображає її основні розділи. Його необхідно обов'язково погодити з науковим керівником. У завершній курсовій роботі план стане її змістом і буде визначати – наскільки ґрунтовно опрацьована студентом тема.

3. Викладання теоретичної частини роботи згідно з її структурою

Насамперед необхідно звертати увагу на змістову сторону викладу матеріалу, логічність і послідовність, повноту і загальну грамотність, відповідність стандартам. Доцільно кожний розділ описувати повністю, намагатися досягати завершеності, формулюючи висновки і здійснюючи перехід від одного розділу до іншого.

4. Виконання практичної частини роботи

Виконання практичної частини роботи охоплює три етапи. На першому етапі необхідно дібрати фактичний матеріал. Для цього використовують такі методи, як анкетування, спостереження, бесіда, аналіз продуктів діяльності, тестування, нескладний експеримент. На другому етапі зібраний емпіричний матеріал доцільно проаналізувати, виходячи із загальної мети курсової роботи і конкретних її результатів. Для цього використовуються методи

якісного та кількісного аналізу. На третьому етапі необхідно інтерпретувати результати, порівняти одержані результати емпіричні дані з тими, які подаються в науковій літературі.

5. Формулювання висновків, рекомендацій щодо реалізації напрацювань із теми в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах

Студент повинен сформулювати висновки, які мають містити чіткі відповіді на поставлені в дослідженні завдання. Після цього обов'язково зазначити, наскільки отримані результати курсової роботи можуть бути використані в навчально-виховному процесі в закладах різних типів.

6. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел є органічною частиною курсової роботи. Він свідчить про ерудицію автора в досліджуваній проблемі та рівень сформованості навичок роботи з науковою літературою. Список складається тільки з тих праць із теми дослідження, на які є посилання в тексті курсової роботи.

7. Систематизація ілюстративного матеріалу, поданого в тексті курсової роботи

У змісті основної частини курсової роботи можна використовувати ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, діаграми, картки) і таблиці.

8. Редагування тексту рукопис та підготовка його до друку

Редагування написаного тексту курсової роботи передбачає його впорядкування відповідно до характеру й цільового призначення дослідження, його спрямованості, а також вимог наукового стилю. Розрізняють редагування, яке здійснюють у видавництвах під час підготовки наукової роботи до друку (за вимогами конкретного видавництва) й

авторське редагування. Розглянемо авторське редагування, основні прийоми якого необхідно засвоїти будь-якому студенту.

Відомо, що навіть досвідченим науковцям у процесі написання тексту не вдається уникнути тих чи інших помилок редакційного характеру. Студентам, які тільки починають опановувати наукову працю, доводиться докласти багато зусиль, щоб остаточно оформити написаний текст. Редагування, насамперед, передбачає остаточно з'ясування питання, що вивчається, потребує виключної зосередженості, уваги, відповідальності, сумлінності й ретельності.

Не бажано редагувати окремі частини роботи у процесі їх написання. Упорядкування тексту є ефективним лише тоді, коли текст підготовлено (написано) повністю.

Редагування тексту роботи – це творчий і досить тривалий процес. Сутність його полягає у здатності критично поставитися до власної роботи. Критично оцінити роботу, яку виконав хтось інший, значно простіше, ніж власну. Дуже складно виявити недоліки й помилки у своїй роботі, особливо одразу ж після її написання. Тому необхідно на деякий час ніби забути про нього (відійти від нього, завантажити себе іншою роботою). Таке переключення знімає напруження, без якого неможливо виконати науково-дослідницьку роботу, дозволяє досягти певної рівноваги, і з часом уже можна читати власну роботу, як чужу.

Високий рівень редагування залежить від багатьох причин: від рівня науковості зібраного матеріалу, рівня його обробки, фахової зрілості й майстерності студента, обсягу роботи, мети і завдань дослідження, а також від індивідуальних схильностей дослідника, рівня його підготовки, досвіду тощо.

Отже, не написанням роботи, а її редагуванням закінчується розроблення теми дослідження. На цій стадії з тексту вилючається все зайве, що заважає чіткому висвітленню досліджуваного питання. Зокрема, це можуть бути повтори, різноманітні відхилення від теми дослідження, від її

основної ідеї, що призводить до багатослів'я. Досліднику потрібно вилучити з тексту надлишки – слова, звороти, речення, які його обтяжують, роблять громіздким. Неточні слова і формулювання треба замінити та інші, більш точні. Необхідно прагнути того, щоб ні слово, ні навіть розділові знаки не давали ніяких підстав для неавторського тлумачення тексту будь-яким його читачем.

Окремими є питання щодо співвідношення й обсягу складових частин курсової роботи: розділів, параграфів тощо. Основна вимога – це дотримання рівномірності розміщення матеріалу. Але під час написання окремих частин тексту не завжди вдається відстежити рівномірність розподілу матеріалу за відповідним розділом і параграфом. Обсяг кожного розділу, у свою чергу, визначають предмет вивчення й матеріал, який забезпечує розкриття його змісту, а також загальний обсяг роботи.

9. погодження чорнового варіанту курсової роботи з науковим керівником

Курсове дослідження доцільно спочатку виконувати в чорновому варіанті, оскільки це дає змогу враховувати зауваження та побажання наукового керівника і внести до тексту певні зміни, доповнення, відкоригувати окремі частини, уникнути нелогічності в структурі, змісті тощо.

Чернетку курсової роботи необхідно писати на аркушах паперу лише з однієї сторони з полями не менше 5 см (це дасть змогу науковому керівникові позначити свої зауваження, побажання; студенту – внести зміни до тексту), ручкою (синього або чорного кольору чітко і розбірливо) або набирати текст чорнового варіанта роботи на комп'ютері.

Підготовку чорнового варіанта курсової роботи не потрібно залишати на останні дні встановленого терміну, оскільки навіть досвідчені автори змушені деколи доопрацьовувати свої аналогічні матеріали. Чим раніше студент подає чернетку, тим більше часу в нього залишається для поліпшення структури та змісту роботи.

10. Усунення зауважень і врахування рекомендацій наукового керівника

Отриманий після перегляду науковим керівником чорновий варіант повинен бути доопрацьований студентом. Необхідно внести правки наукового керівника, остаточно відкоригувати зміст.

11. Подача остаточного варіанту курсової роботи науковому керівникові

Лише після повторного погодження чернетки курсової роботи з науковим керівником можна оформити чистовий варіант. Рукопис потрібно передруковувати послідовно. Не дозволяється робити текстові вставки.

Упевнившись в тому, що надрукований рукопис не має граматичних, орфографічних і пунктуаційних помилок, що заголовки і підзаголовки у змісті подано в тій самій послідовності й тому самому словесному формулюванні, у якому вони наводяться в тексті роботи, і починаються на зазначених у змісті сторінках; що сторінки розміщені у правильній послідовності, рукопис брошурують і подають науковому керівникові.

Курсова робота друкується та подається у двох примірниках (один – паперовий носій, другий – електронний) з відгуком наукового керівника не пізніше, як за 10 днів до дня захисту.

12. Написання відгуку науковим керівником

Відзив наукового керівника курсової роботи пишеться (друкується) у двох примірниках за довільною формою на бланку університету (інституту).

Відгук має містити інформацію про::

– рівень підготовленості студента до виконання наукового дослідження;

– уміння працювати з джерельною базою;

– ступінь оволодіння методами дослідження;

- уміння втілювати у практику навчання теоретично обґрунтовані наукові ідеї;
- уміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал;
- здатність робити висновки;
- відповідність курсової роботи всім вимогам щодо виконання такого виду робіт;
- ступінь самостійності студента;
- думка керівника щодо рекомендації курсової роботи до захисту.

Науковий керівник оцінює курсову роботу за чотирибальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Відгук має бути підписаний із зазначенням дати (Додаток З).

Студента необхідно ознайомити зі змістом відгуку. Без відгуку наукового керівника курсова робота до захисту не допускається.

13. Подача курсової роботи до захисту

Виконана й оформлена курсова робота разом із відзивом керівника подається завідувачеві кафедри, який на основі цих матеріалів вирішує питання про допуск студентів до захисту і робить про це відповідний запис у курсовій роботі.

14. Захист курсової роботи

До захисту курсових робіт допускаються лише ті студенти, які отримали позитивну оцінку наукового керівника.

Захист курсової роботи відбувається в установленій час у присутності студентів, членів комісії, у складі якої є науковий керівник і викладачі кафедри, на якій виконано роботу.

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ

Титульна сторінка курсової роботи

На титульному аркуші (рис. 4) зазначається міністерство; назва вищого навчального закладу, в якому виконувалася курсова робота; назва кафедри, на якій вона виконувалась; повна назва теми роботи, назва та шифр спеціальності; прізвище, ім'я, по батькові студента, курс, група, де він навчається; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника; допуск до захисту завідувачем кафедри (дата); результати публічного захисту; місто і рік виконання роботи.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИК ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

(Тема курсового дослідження)

КУРСОВА РОБОТА

(напрямок підготовки)

Виконав(ла):

(прізвище, ім'я, по батькові)

(курс, група, факультет)

(підпис)

Науковий керівник:

(науковий ступінь, вчене звання)

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Допущено до захисту:
Зав. кафедри _____
(підпис)

«_____» _____

Робота захищена:
«_____» _____
з оцінкою _____

(місто – рік)

Рис 4. Титульна сторінка курсової роботи

Зміст

Зміст подають на другому аркуші. Він містить найменування розділів, підрозділів, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

Назви розділів і підрозділів курсової роботи повинні бути:

- стислими;
- чіткими;
- сформульованими переважно простими поширеними реченнями;
- послідовно і точно відображати зміст роботи тощо.

Обов'язково вказуються сторінки, з яких: починаються вступ, підрозділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

Вступ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, зазначається її важливість у сучасних умовах; формулюються основні характеристики курсової роботи (об'єкт, предмет, мета, завдання, методи, організація та проведення дослідження, теоретичне та практичне значення здобутих результатів, структура). Орієнтовний обсяг вступу 3-5 сторінок.

Для обґрунтування теми необхідно:

- обґрунтувати актуальність напряду (показати значущість проблеми та необхідність її вирішення);
- обґрунтувати практичну цінність теми:
 - дати оцінку результатам констатувального педагогічного експерименту (показати недоліки у вихованні та навчанні учнів, які необхідно подолати);
 - дати оцінку якості педагогічного процесу (показати недоліки у виховному процесі, які призводять до зазначених недоліків у навченості та вихованості учнів);

– обґрунтувати наукову актуальність теми (показати ступінь розробленості зазначеної проблеми в теорії та практиці; вказати хто і в якому аспекті розглядав проблему, звернути увагу на недостатньо вивчені аспекти).

У вступі недоцільно захоплюватися посиланнями на літературу та особливо цитуванням. Вступ має займати 3-5 сторінок комп'ютерного тексту.

Тема курсової роботи повинна бути чіткою, складатися з невеликої кількості слів (до 8-10).

Актуальність обраної теми

Здійснюючи критичний аналіз джерельної бази практичного дослідження, порівняння з відомими поглядами на розв'язання проблеми, обґрунтовується необхідність проведення дослідження. В обґрунтуванні необхідно дати відповідь на запитання: «Чому зазначену проблему необхідно вирішувати сьогодні?»

Об'єкт дослідження – сукупність різноманітних аспектів теорії та практики проблеми, яка є джерелом для дослідження теоретичних і практичних відомостей (процес або явище, обране для вивчення). Вказується те, що розглядається.

Об'єктом дослідження може бути:

- процес функціонування ...;
- процес формування ...;
- процес розвитку ...;
- процес спілкування ...
- процес виховання ...;
- процес навчальної діяльності ...;
- процес професійно-педагогічної підготовки ...;
- процес управління ...;
- процес організації ...

Один і той самий об'єкт може досліджуватися в різних аспектах.

В об'єкті виділяється та частина, яка є предметом дослідження.

Предмет дослідження – лише суттєві зв'язки та відношення, що є визначальними для конкретного дослідження (міститься в межах об'єкта). Іншими словами, необхідно зазначити, яким чином розглядається об'єкт, які нові аспекти, функції, умови, принципи, форми, методи розглядає дане дослідження.

Предметом дослідження можуть бути:

- логіка, принципи, методи та практичні аспекти...;
- оцінювання та діагностика...;
- система діагностики та корекції...;
- зміст, форми та методи ...;
- педагогічні умови ...;
- принципи, методи, засоби, прийоми ...;
- шляхи вдосконалення...;
- суперечності в навчально-виховному процесі ...;
- тенденції розвитку ...;
- особливості ...

Отже, об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Мета дослідження пов'язана з його об'єктом і предметом, вказує на кінцевий результат, якого хоче досягти студент у результаті проведеної роботи. Як правило, вона полягає в підвищенні ефективності процесів навчання й виховання, а в широкому розумінні – педагогічного процесу в цілому. Мета завжди відображає спрямованість наукового пошуку на одержання нових знань та їх експериментальну апробацію.

Мета курсової роботи вказує, який результат необхідно отримати, яким він має бути.

Метою курсового дослідження може бути:

– розробити педагогічні чи науково-методичні (організаційно-методичні, соціально-педагогічні) основи формування (виховання, розвитку, функціонування, організації)...;

– виявити, обґрунтувати й експериментально перевірити шляхи, педагогічні (дидактичні, методичні, методологічні) умови (передумови) формування (виховання, розвитку)...;

– педагогічно обґрунтувати зміст, форми, методи та засоби ...;

– розробити методику (методичну систему) формування...;

– визначити та розробити педагогічні (дидактичні) засоби (системи засобів)...;

– розробити теоретичну модель...;

– розробити вимоги, критерії, виявити характеристику й оцінку педагогічних процесів чи явищ; виявити залежність, яка існує між факторами, розкрити зв'язки між педагогічними процесами й явищами...;

– розробити умови для усунення недоліків навчально-виховного процесу...;

– вивчити динаміку розвитку, розкрити можливості вдосконалення педагогічних процесів.

Завдання дослідження розкривають мету дослідження й у своїй сукупності повинні бути адекватні цій меті; вказують на те, що поетапно і конкретно потрібно здійснити для досягнення мети.

Формулювання цих завдань необхідно робити якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення повинен становити зміст розділів і параграфів курсової роботи. Це важливо також і тому, що заголовки таких розділів і параграфів народжуються саме із формулювань завдань виконуваного дослідження. Послідовність визначених завдань має бути такою, щоб кожне з них логічно впливало з попереднього. У цілісній єдності завдань відсутність

одного може призвести до незавершеності всього дослідження та неможливості його використання в педагогічній практиці.

Правила формулювання завдань:

–починати зі слів: здійснити, виявити, визначити, розкрити, встановити, розробити, підібрати, підготувати, з'ясувати, обґрунтувати, уточнити, перевірити, оцінити тощо;

–вказати умови, за яких буде здійснюватися певний вид пошукової роботи;

–визначити критерії чи стандарти, відповідно до яких буде оцінюватися результат:

–користуватися однозначними термінами;

–формулювати текст чітко, не перевантажувати його зайвими словами;

–кожне положення повинно стосуватися лише одного процесу.

Кількість поставлених завдань має бути 3-5. У процесі науково-дослідницької роботи їх необхідно вирішувати конкретно.

Методи дослідження – певні систематизовані комплекси прийомів, процедур, які застосовуються дослідником для досягнення поставленої мети. У дослідженнях застосовується, як правило, не один окремий метод, а оптимально поєднаний комплекс методів, їх система. Вони повинні забезпечувати:

–репрезентативність і валідність масиву первинної інформації;

–формулювання наукових висновків як доповнення до вже відомих наукових теорій або системи наукового знання.

Існують різні підходи до класифікації методів наукового дослідження. Відповідно до логіки курсового дослідження методи поділяють на такі основні групи, як:

I. Методи нагромадження фактів – призначені для збирання емпіричних даних (вивчення літературних джерел, документів і продуктів діяльності, спостереження, опитування).

II. Методи узагальнення й осмислення зібраних фактів – аналіз і синтез, порівняння й аналіз, моделювання.

III. Методи перевірки й уточнення положень і попередніх висновків – експериментальна робота як сукупність методів.

Педагогіка використовує **теоретичні, емпіричні, математичні** методи.

Теоретичні методи – це аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, класифікація, формалізація, абстрагування, порівняння, моделювання. Вони слугують для інтерпретації, аналізу, узагальнення теоретичних положень та емпіричних даних.

Аналіз – розчленування певного явища на окремі властивості чи відношення.

Синтез – поєднання різних елементів, сторін, властивостей об'єкта в єдине ціле.

Індукція – логічний умовивід від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень.

Дедукція – перехід від загального до окремого, одиночного – це одна із форм умовиводу, при якій на основі певних правил логіки з одних істинних посилянь, положень виводиться як наслідок, висновок, нове істинне положення.

Моделювання – заміна реального об'єкта вивчення об'єктом-замінником (моделлю), який містить у собі риси, зв'язки, відношення досліджуваного об'єкта.

Узагальнення – мисленнєвий перехід від емпіричного аналізу окремих об'єктів та більш високий ступінь абстракції шляхом виділення спільних ознак, що є в розглянутих об'єктах.

Класифікація – розподіл предметів за спільними ознаками з утворенням системи класів даної сукупності предметів; угруповання об'єктів чи явищ за найістотнішими ознаками, що лежать в основі подібності, схожості або відмінності одного класу понять від іншого.

Формалізація – метод відбиття результатів мислення в точних поняттях, виражених у формулах чи знаковій формі тощо.

Абстрагування – метод наукового пізнання, заснований на формуванні образу реального об'єкта за допомогою мисленого виділення ознаки, яка цікавить дослідника.

Порівняння – логічна операція, акт мислення, спрямованого на попарне зіставлення об'єктів пізнання з ряду розглядуваних з метою виявлення в них однакових, схожих, спільних, ідентичних якостей, властивостей, а також їх внутрішніх зв'язків і відношень.

Емпіричні методи слугують для збирання даних, отриманню та фіксуванню наукових фактів. До них належать спостереження, вивчення продуктів діяльності, документів, опитувальні методи (анкети, бесіда, інтерв'ювання), соціометрія, метод незалежних характеристик. Для отримання комплексу результатів слугує метод експерименту.

У педагогічних дослідженнях для отримання інформації доцільно використовувати методи, пов'язані з опитуванням респондентів, а саме: бесіду, інтерв'ювання, а також тестування, спостереження. Респондент (від лат. відповідати) – той, хто відповідає на запитання або той, у кого беруть інтерв'ю (український еквівалент – «опитуваний»). Респондентами можуть виступати учні, учителі, батьки, адміністрація навчального закладу.

Опитування – сукупність методів одержання інформації про досліджуваний об'єкт. Опитування здійснюється шляхом діалогу між дослідником і респондентом у формі формалізованих запитань і відповідей.

Бесіда – один із прийомів збору інформації. Для успішного проведення бесіди необхідно скласти її план, продумати основні й додаткові запитання,

створити сприятливу атмосферу для відвертого обміну думками, врахувати індивідуальні особливості співбесідника, виявляти педагогічний такт, уміти використовувати ситуацію, дотепність у запитаннях і відповідях, певну інформацію занотовувати. Педагогічна бесіда як метод дослідження відрізняється цілеспрямованими спробами дослідника проникнути у внутрішній світ співрозмовника, виявити причини тих чи інших його вчинків. Бесіда – складний і не завжди надійний метод. Він застосовується частіше всього як додатковий для отримання необхідної інформації.

Різновид бесіди, її нова модифікація – *інтерв'ювання або інтерв'ю*. В інтерв'ю ролі співбесідників заздалегідь чітко визначено, закріплено та обумовлено планом і цілями дослідження. Під час інтерв'ю дослідник ставить наперед визначені запитання у певній послідовності й записує відповіді співбесідника. Найважливішими перевагами інтерв'ю над іншими видами опитування є здатність глибоко проникати в соціально-психологічні механізми педагогічних процесів, точніше визначати ступінь щирості кожного респондента, давати конкретний матеріал, точну картину явища і більшу різноманітність пов'язаних з ним ситуацій. Використовуючи інтерв'ювання, необхідно враховувати можливі типи респондентів: несміливий, боязкий, балакучий, жартівник, сперечальник, самовпевнений.

Проведення інтерв'ю передбачає дотримання таких вимог:

- кожне запитання необхідно ставити без змін (дотримуватися заздалегідь підготовленого опитувального листа);
- якщо запитання не зрозуміле, то повільно повторити його, але не пояснювати зміст запитання чи окремі терміни; не ставити запитань у формі підказування, щоб не впливати на характер відповідей;
- якщо відповідь респондента не зрозуміла, то дозволяється поставити додаткове нейтральне запитання для уточнення відповіді;
- тривалість інтерв'ю має обмежуватися 15-20 хвилинами для учнів і не переважати 30 хвилин для вчителів;

– необхідно враховувати фактори, що можуть впливати на об'єктивність відповідей, а саме: стан респондента на даний момент (стомлений, схвилюваний, неуважний тощо).

Результати інтерв'ю залежать від продуманості запитань.

Анкетування – один із засобів опитування значної кількості людей за певною схемою.

Анкета (від франц. – розслідування, список питань, методичний засіб для збирання інформації) – інструментарій збору матеріалу. Анкета являє собою опитувальний лист із відповідними до мети та завдань дослідження запитаннями, що їх самостійно заповнює респондент. Анкетне опитування дає змогу досліджувати вербальну поведінку людей, здобувати інформацію про факти їхньої життєдіяльності (знання, реальний стан речей тощо), про мотиви поведінки та діяльності, про ставлення до певних проблем, оцінку подій. До складання анкет, які мають забезпечити якість соціологічного дослідження, надійність і достовірність його результатів, висуваються певні вимоги:

– зміст анкети має бути підпорядкованим темі та завданням дослідження;

– запитання анкети не мають: перевищувати можливості пам'яті та компетентності респондентів, викликати негативних емоцій і зачіпати гідність респондентів, нав'язувати чужу думку, допускати надто велику варіативність відповідей;

– кожне із запитань (пунктів) анкети пред'являється всім без винятку респондентам в одному і тому самому формулюванні;

– порядок постановки запитань, кожне з яких має свій зафіксований номер (відповідно до порядку пред'явлення), повинно бути суворо визначено;

– відповіді на запитання анкети не повинні забирати багато часу респондента;

–анкета має містити звернення до респондента, мету та завдання анкетування, інструктивні вказівки (пояснення щодо способу заповнення анкети), подяку респонденту за заповнення анкети;

– мова анкети має бути простою.

За характером анкети поділяються на: відкриті – передбачають довільну відповідь на поставлене запитання; закриті – до поставлених запитань пропонуються варіанти готових відповідей на вибір опитуваного; напіввідкриті – крім вибраної з готових відповідей, можна висловити й власну думку; полярні – потребують вибору однієї з полярних відповідей типу «так» чи «ні», «добре» чи «погано» тощо.

Анкети можуть бути як анонімними, так і з вказаними прізвищами респондентів.

За своїм функціональним призначенням запитання анкети можна розподілити на змістовні та допоміжні, прямі та непрямі.

Тестування – це атестаційна процедура, яка дозволяє за допомогою тестів об'єктивно оцінити рівень досягнень людини в якій-небудь сфері діяльності і виразити цей рівень кількісно, тобто у вигляді числа, що полегшує порівняння, хоча й збільшує час на обробку результатів тестування.

Тест – система пробних завдань, за результатами виконання яких можна зробити висновок про особистісні характеристики людини, її знання, уміння, пам'ять, інтелект.

Тестування – цілеспрямоване, однакове для всіх респондентів обстеження, яке проводиться в суворо контрольованих умовах і дозволяє об'єктивно виміряти характеристики педагогічного процесу, що вивчаються. Від інших способів обстеження тестування відрізняється точністю, простотою, доступністю, можливістю автоматизації.

Тестові завдання можуть бути на визначення відповідності, послідовності; уміння виявляти, розпізнавати, шукати мовний об'єкт, класифікувати за запропонованими ознаками.

Завдання – одинична задача тесту. Так, наприклад, перевірка знань – процес значно більш простий і, головне, добре розроблений, тоді як тестування творчих здібностей – проблема відносно нова.

Способи діагностики можуть бути різними, а саме:

1. *Об'єктивні:* за темами, за завданнями і вправами з бальною цифровою оцінкою. У повній мірі такі оцінки не можна назвати об'єктивними, оскільки вони залежать від суб'єктивного присвоєння «ваги» кожному балу, від душевного стану дитини в момент тестування та інших суб'єктивних обставин. Регулярні тестування можуть зняти ці недоліки.

2. *Суб'єктивні або експертні:* за думкою спеціалістів-психологів, педагогів, батьків – людей, які довго спостерігали за дітьми.

3. *Анкетування:* за відповідями на запитання (дитина сама про себе розповідає).

За способом викладу тестові завдання можуть бути:

– відкриті (дається тест, пропонується самостійно знайти відповідь або рішення);

– закриті (дається тест і кілька рішень, потрібно вибрати серед них правильне).

Так зазвичай будуються комп'ютерні тести. За допомогою таких тестів можна виявити дітей із творчим, оригінальним мисленням. До речі, цей тест можна використовувати і для перевірки знань і розвитку пам'яті:

– письмовий;

– графічний (картинки, рисунки);

– усний.

Самооцінювання – судження людини про міру наявності в неї тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх із певним еталоном, зразком; вияв оцінного ставлення людини до себе, оцінювання себе, своїх можливостей, нахилів, здібностей, якостей поведінки та місця серед інших людей, це один із найважливіших видів саморегуляції поведінки.

Для проведення експерименту застосовується і спостереження.

Спостереження – цілеспрямоване та організоване сприйняття предметів, явищ і процесів навчання. Спостереження дозволяє отримати «зріз» знань про явище, яке вивчається в його динаміці. Розрізняють спостереження: за способом одержання інформації – пряме (реєструються побачені дослідником під час спостереження факти) й опосередковане (спостерігають не за процесом чи об'єктом, а наприклад, за кінцевим результатом); за поінформованістю респондента – відкрите (учитель і учні усвідомлюють факт спостереження) й приховане (учні не знають, що за ними спостерігають); за способом фіксації інформації – безпосереднє (дослідник фіксує все почуте та побачене) й інструментальне (інформація фіксується за допомогою аудіо-, кіно-, телезапису тощо.); за метою дослідження – інспекторське (розкриває структуру педагогічного процесу, особливості діяльності вчителя в конкретних умовах), педагогічне (полягає в безпосередньому сприйманні поведінки учнів у різноманітних ситуаціях), навчальне (дає уявлення про предмети, процеси, закономірності, характеристики матеріалу, який вивчається), наукове (полягає в цілеспрямованому сприйманні конкретних педагогічних явищ для одержання фактичного матеріалу); за частотою – постійне (охоплює, наприклад, уроки з якого-небудь предмету неперервно протягом тривалого часу (навчального року, чверті тощо), періодичне (проводиться через певні проміжки часу (один раз на чверть, тиждень тощо), одноразове (фіксує результати та хід лише одного заняття); за об'єктом охоплення об'єкта – суцільне (охоплює всі досліджувані об'єкти, наприклад, успіх учнів 3-х класів), несуцільне або дискретне (охоплює лише частину об'єкта). Розрізняють *монологічне спостереження* (спостереження за якомога більшою частиною взаємозв'язаних предметів, явищ тощо), *порівняльно-монологічне* (спостереження за кількома крайніми, що найбільш відрізняються, частинами об'єкта), *вибіркове* (спостереження за порівняно малою, але репрезентативною частиною об'єкта), *головного масиву* (охоплює головний склад (не менше 80%) об'єкта); за *ставлення до об'єкта* – об'єктивне

(проводиться стороннім спостерігачем), *суб'єктивне* (проводиться учасником процесу).

Програма спостереження, що попередньо розробляється, передбачає вибір об'єкта, визначення мети та завдань спостереження, складання плану спостереження, підготовку засобів фіксації результатів спостереження (протоколи, таблиці тощо), інструкції спостерігачу та опис необхідного обладнання для спостереження. Перевага спостереження, як методу дослідження, полягає в можливості реалізації дослідником власного оригінального підходу, досвіду та кваліфікації, має змогу висувати нові гіпотези. Недоліком методу спостереження є відсутність гарантій об'єктивності та репрезентативності даних, через значну долю суб'єктивізму та значущі труднощі в забезпеченні достатньої кількості спостережуваних явищ.

Спостереження застосовується як самостійний засіб розв'язання дослідницьких завдань, так і як складова частина інших методів.

Окрім розглянутих методів, у педагогічних дослідженнях також використовуються такі методи, як: *метод вивчення шкільної документації та учнівських робіт, метод рейтингу, метод узагальнення незалежних характеристик, метод соціометрії, метод аналізу результатів діяльності учня тощо.*

Вивчення шкільної документації (загальношкільних планів роботи, планів роботи предметних комісій, шкільних журналів, розкладу занять, календарних і поурочних планів учителів, конспектів уроків тощо) дає змогу скласти уявлення про стан навчально-виховної роботи в навчальному закладі загалом і на окремих її ділянках зокрема, допомагає встановлювати причинно-наслідкову залежність, взаємозв'язок із явищами, що вивчаються.

Вивчення учнівських робіт (домашніх, класних, контрольних робіт, творів, рефератів, результатів творчості) дають дослідникові об'єктивні дані щодо індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів та інтересів, ставлення

до справи та своїх обов'язків, рівня розвитку старанності, засвоєння знань, сформованості вмінь і навичок.

Метод рейтингу – оцінювання окремих сторінок діяльності експертами дозволяє одержувати як узагальнені дані групової думки експертів, так і нову інформацію, яка міститься у прихованій формі в експертних оцінках. Достовірність колективної експертної оцінки залежить від компетентності, креативності, об'єктивності, аналітичності та конструктивності мислення, ерудиції, самокритичності, ставлення до експертизи самого експерта, а також від кількості експертів.

Метод узагальнення незалежних характеристик – узагальнення, порівняння та осмислення відомостей про предмет дослідження, що отримані за допомогою інших методів. Під час порівняння незалежних характеристик деякі з них можуть не збігатися. Причинами цього є необ'єктивність того, хто характеризує, поспішність, помилковість висновків, тривалий час складання характеристик, упродовж якого характеристика предмета може змінитися.

Метод соціометрії – дослідження міжособистісних стосунків у малій соціальній групі через вивчення виборів, які розроблені членами групи за тими чи іншими критеріями. Оскільки результатом аналізу стає не характеристика респондентів, а стосунки між ними, то відповіді на певне соціометричне питання складають структуру відносин у групі, яку прийнято представляти у формі спеціального малюнка-соціограми або ж таблиці-соціоматриці.

Метод аналізу результатів діяльності учня – аналіз результатів різних видів діяльності учня, який допомагає скласти уявлення про нього за реальними справами (акуратність, старанність, спрямованість інтересів, спостережливість тощо).

Математичні методи слугують встановленню кількісних залежностей між явищами. Їх застосування для відображення педагогічних явищ можливе за певних умов, а саме: масовий характер явищ, їх типовість,

вимірюваність явищ. До них належать *реєстрування, ранжування, шкалювання (виміру)*.

Метод реєстрування – виявлення певної якості в явищах певного класу й обрахування кількості за наявністю або відсутності її.

Метод ранжування – розміщення зафіксованих показників у певній послідовності (зменшення чи збільшення), визначення місця в цьому ряду об'єктів (наприклад, за рівнем розвитку певних умінь).

Метод шкалювання (виміру) – присвоєння балів або інших цифрових показників характеристикам, що досліджуються. Виділяють чотири основні градації вимірювальних шкал:

- шкала найменування (числа та інші позначки в них використовуються чисто символічно; їх єдина математична характеристика – належить чи не належить досліджуваній об'єкт до певного класу);
- шкала порядку або рангові (встановлюється порядок руху, відношення «більш» та «менше», загальна ієрархія;
- інтервальна шкала передбачає певні відстані між окремими (двома будь-якими) числами на шкалі;
- шкала відношень (окрім відстаней між окремими числами визначається ще й нульова точка (точка підрахунку)).

Метод моделювання – створення та дослідження моделей. Модель відтворює динамічні чи функціональні характеристики об'єкта, що дає змогу дослідити певні зміни під впливом тих чи інших факторів, які цілеспрямовано вводяться в дану систему. Головна перевага моделювання – цілісність представлення інформації.

Організація та проведення дослідження

Вказується етапність проведення дослідження; заклади, організації, де проводилась експериментальна робота.

Теоретичне значення курсової роботи є інтегральною характеристикою впливу проведеного наукового дослідження на педагогічні

ідеї та методи, комплексним показником його перспективності, доказовості, концептуальності. Зазначається, що конкретно в теоретичному плані вдалося виявити в результаті проведеного дослідження.

Практичне значення курсової роботи характеризує реальні зрушення в навчанні і вихованні, які можуть бути досягнуті через упровадження в педагогічну практику результатів проведеної роботи. Виділяють два можливі шляхи такого впровадження:

- безпосередній, коли отримані результати адресуються школам і педагогам для використання;
- опосередкований, коли результати включаються в педагогічну теорію і як складова цієї теорії впливають на практику.

Структура курсової роботи визнається вимогами, які ставляться до курсових робіт. Вона має складатися зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, висновків (загальних), списку використаних джерел, додатків.

Необхідно зазначити, що конкретно в теоретичному плані вдалося виявити в результаті проведення курсового дослідження.

Основна частина

Основа частина містить два розділи: перший – теоретичний, другий – практичний. Кожний розділ містить 2-3 підрозділи та висновки до кожного розділу. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова (розкриває, що зроблено). В основній частині розкривається історія та теорія дослідницької проблеми, подається критичний аналіз літератури, визначаються позиції автора. Далі викладаються методи, організація та результати самостійно проведеного дослідження.

Кожний розділ курсової роботи має самостійне значення, але всі вони повинні бути підпорядковані основній меті та завданням, спрямованості теми й органічно пов'язуватися між собою.

Перший розділ – систематизований виклад теоретичних відомостей про об'єкт, на яких буде ґрунтуватися розробка обраної в курсовій роботі проблеми (історія досліджуваної проблеми, загально-педагогічні чи інші наукові положення, що характеризують об'єкт дослідження).

У першому розділі необхідно звернути увагу на сучасні теоретичні та методичні розробки, розглянути і творчо осмислити відповідну наукову й періодичну літературу, дати загальну характеристику об'єкта дослідження, висвітлити історію і перспективу його розвитку, виявити досягнуті успіхи, недоліки та їх причини. Необхідно розрізняти бібліографічну інформацію (де, у яких джерелах містяться необхідні відомості) і безпосередньо наукову – про зміст уже відомих знань. Під час написання курсової роботи потрібно переглянути в тому числі й періодичну психолого-педагогічну, методичну літературу. На основі аналізу емпіричних або звітних даних, документів, особистих вражень й узагальнень зробити необхідні висновки щодо стану вивчення та розробки досліджуваної проблеми.

Перш, ніж здійснювати огляд джерельної бази, необхідно визначити основні поняття з теми дослідження, щоб використання їх у всьому тексті даної роботи мало чітко визначений автором зміст. Для огляду необхідно використовувати не менше 30 джерел. Аналітичний опис теоретичних

положень має визначити методи аналізу соціально-економічних та інших явищ і процесів. Обґрунтувати вибір напряму дослідження, навести методи розв'язання завдань, розробити загальну методику проведення дослідження, що буде використано в наступному розділі роботи.

У висновках до першого розділу дати чітку характеристику всіх основних понять дослідження, окреслити основні етапи розвитку наукової думки з досліджуваної проблеми.

Другий розділ – констатувальний експеримент (підготовка до здійснення констатувального експерименту, проведення констатувального експерименту з метою вияву стану досліджуваної проблеми у практиці, аналіз його результатів, формулювання висновків); визначення найбільш оптимальних шляхів вирішення проблеми (вибір напряму дослідження, виклад загальної методики й основних методів дослідження).

У висновках до другого розділу необхідно дати оцінку повноти розв'язання поставлених завдань, достовірності одержаних результатів.

Загальні висновки є логічним завершенням курсової роботи. У них узагальнюються основні теоретичні та практичні результати дослідження, стисло формулюються найважливіші рекомендації щодо їх практичного використання. Вони подаються у формі окремих лаконічних положень. У першому пункті висновків обов'язково робиться акцент на стані розвитку проблеми (в теоретичному та практичному аспектах). Далі подається інформація про виконання кожного із завдань, поставлених на початку роботи (зазначені у вступі). Необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках одержаних результатів. Висновки словесно не повторюють вступу, основної частини, зокрема, висновків до розділів.

Висновки мають дати відповіді на запитання: «З якою метою здійснено дослідження студентом? Що зроблено? Яких висновків дійшов автор? Яка практична значущість дослідження? Де можуть бути впроваджені здобуті результати та подальша перспектива дослідження проблеми».

Список використаних джерел є обов'язковим елементом курсової роботи. Він подається в алфавітному порядку прізвищ авторів (якщо джерело має два чи більше авторів, то орієнтиром є перше прізвище) або назв робіт. Щоб запобігти помилок під час складання бібліографії, треба використовувати реквізити книги. Бібліографія складається на основі робочої картотеки, відображає кількість опрацьованих джерел. Змістовність списку дає уявлення про те, наскільки глибоко її автор зумів вивчити стан досліджуваної проблеми, наскільки глибоко він володіє предметом дослідження. Укладаючи бібліографічний опис джерел, необхідно дотримуватися чинних стандартів. У список включаються всі використані автором роботи джерела незалежно від того, де вони опубліковані (в окремому виданні, у збірнику, журналі, газеті тощо). Джерела в бібліографії подаються мовою оригіналу.

Додатки є необхідними для повноти висвітлення курсового дослідження.

Додаток – це частина тексту роботи, яка має додаткове (звичайно довідкове чи ілюстративне) значення. Вони необхідні для більш повного висвітлення теми дослідження. Додатки подають як продовження наукової роботи на останніх її сторінках. Зв'язок основного тексту з додатком здійснюється через посилання. Вони можуть містити:

- анкети, тести, таблиці, схеми, ілюстрації;
- інструкції, методики, програми, описи певних етапів або форм роботи; дидактичні матеріали.

За формою додатки можуть бути:

- текстовими;
- табличними;
- графічними тощо.

КЕРІВНИЦТВО КУРСОВОЮ РОБОТОЮ

Курсову роботу студент виконує самостійно, користуючись консультаціями керівника, і звітується перед ним по мірі виконання її окремих частин і роботи в цілому.

Науковий керівник повинен:

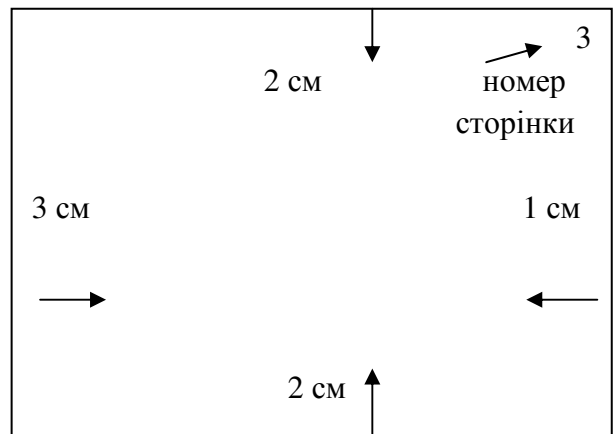
- надати допомогу у виборі теми, розробці змісту курсової роботи, доборі літератури, методології та методів дослідження;
- проаналізувати зміст роботи, висновки та результати дослідження;
- визначити поетапні терміни виконання роботи;
- контролювати стан виконання курсової роботи;
- періодично доповідати на засіданні кафедри про стан виконання курсового дослідження;
- підготувати відзив на роботу.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ

Загальні вимоги

Зміст курсової роботи має бути:

- викладеним на білому папері формату А 4 лише на одній стороні;
- набраний на комп'ютері в текстовому редакторі Word, кегль 14 з полуторним міжрядковим інтервалом (65-75 знаків у рядку, 29-30 рядків на одному аркуші); шрифт має бути чітким, стрічка чорного кольору середньої жирності, відцентрована по ширині;
- мова викладу – українська;
- текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, праве – 10 мм (рис. 6);
- щільність тексту має бути однаковою;

– нумерація сторінок курсової роботи подається у правому верхньому кутку аркушу арабськими цифрами без знаку «№» і без крапки в кінці. Титульна сторінка і зміст роботи не нумеруються, хоча включаються до загальної нумерації сторінок. Таким чином, нумерація починається з третьої сторінки (зі вступу) і порядкової цифри 3.

Курсова робота має бути вкладена у папку з файлами (папку-скорозшивач).

Титульна сторінка

Титульна сторінка, на відміну від усіх інших структурних складових курсової роботи, виконується не лише кеглем 14 з полуторним інтервалом. Міністерство, назва вищого навчального закладу, в якому виконувалася курсова робота, набирається 14 кеглем великими літерами, між Міністерством і назвою навчального закладу – полуторний інтервал.

Назва кафедри, на якій виконувалась курсова робота, набирається також 14 кеглем маленькими літерами, крім першої. Інтервал між назвою вищого навчального закладу та назвою кафедри – подвійний одинарний. Тема роботи набирається великими літерами 20 кеглем. Інтервал між назвою кафедри та темою – подвійний полуторний інтервал. Далі вказується вид роботи (в конкретному випадку вказується, що це курсова робота), з якої спеціальності (вказується шифр спеціальності та її назва). Між назвою теми і зазначенням виду роботи – подвійний полуторний інтервал. Через подвійний одинарний інтервал у правій половині аркуша 14 кеглем вказується, хто виконав роботу (прізвище, ім'я, по батькові, курс, група), залишається місце для підпису; через подвійний полуторний інтервал вказується також 14 кеглем науковий керівник (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання), залишається місце для підпису, помітка завідувача кафедри про допуск до захисту із зазначенням дати допуску. У правій половині аркуша 14 кеглем набирається заготовка, де буде виставлена оцінка, одержана студентом на захисті, а також дата захисту. Нижче посередині 14 кеглем великими

літерами друкується назва міста та рік, коли виконувалася робота (Додаток А).

Зміст

Структурні частини курсової роботи – «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» – друкуються великими літерами симетрично до тексту (кегель 14). Вони не мають порядкового номера. Номер розділу починається після слова «РОЗДІЛ», а після номера ставиться крапка. Потім у тому ж рядку записується також великими літерами назва розділу. Крапка в кінці заголовка не ставиться.

Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного вступу. Підрозділи нумеруються у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка. У кінці номера підрозділу також ставиться крапка, наприклад: «1.2.» (другий підрозділ першого розділу). У тому ж рядку зазначається назва підрозділу. Крапка в кінці заголовка підрозділу не ставиться. У змісті вказується лише перша сторінка, з якої починається структурна чи підструктурна частина (Додаток Б).

Вимоги до оформлення структурних частин курсової роботи

Кожну структурну частину роботи потрібно починати з нової сторінки.

Друкуються заголовки структурних частин великими літерами симетрично до тексту, шрифт жирний. Крапка в кінці заголовка не ставиться.

Відстань між заголовками розділу та текстом – подвійний полуторний інтервал. До кожного розділу 1-2 абзацами зазначається, що зроблено чи виявлено у розділі – коротка анотація до розділу (Додаток Д).

Заголовки підрозділів друкуються малими літерами (крім першої великої), з абзацного відступу, жирним шрифтом. Крапку в кінці заголовка не ставимо. Інтервал між назвою підрозділу та текстом – подвійний полуторний (Додаток Д).

Висновки до розділів не виносяться на окрему сторінку (Додаток Д).

У курсовій роботі необхідно прагнути дотримуватися встановленої термінології, позначень, умовних скорочень і символів, рекомендується іноді вживати вирази «На нашу думку», «Ми поділяємо цю позицію», «За нашими спостереженнями», «На наш погляд», «Одержані нами результати». Необхідно уникати в тексті повтору частин роботи, повторень слів чи словосполучень.

У наукових дослідженнях уживаються певні засоби текстового зв'язку. Наведемо приклади. Так, для *послідовності викладу матеріалу* використовують такі мовні засоби як: по-перше, по-друге, по-третє; з одного боку, з іншого боку; насамперед, передусім, наостанку, спочатку, тепер, далі, водночас, на закінчення; *для ступеня вірогідності повідомлення* – очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне, певно, звичайно, як відомо; *для послідовності у часі* – спочатку, потім, тепер, насамперед, перш ніж, одночасно, наприкінці; *для причин і наслідків, умов і наслідків* – оскільки, таким чином, внаслідок, завдяки, в результаті, отже; *для зіставлення, протиставлення* – так само, як і, так і, але, навпаки, в той самий час, однак; *для доповнення, уточнення* – водночас, зокрема, крім того, наприклад, разом із тим, зауважимо, точніше; *для узагальнення формулювання висновку* – отже, таким чином, узагальнюючи викладене, з розглянутого можна зробити такі висновки, зважаючи на викладене вище, звідси висновок, підсумовуючи; *для ілюстрації до сказаного* – наприклад, так, проілюструємо це на прикладі, кілька прикладів, яскравим прикладом може служити, це можна показати на прикладі, це підтверджує той приклад, випадок, факт, епізод; *для переходу до нової думки* – розглянемо, перейдемо до, ще одне; *для згоди* – безумовно, правильно, це не викликає сумніву (заперечень), не можна не погодитися з цим, ми поділяємо точку зору, не можна не погодитись, з цим можна (необхідно) погодитися; *для висловлення незгоди, заперечення* – ми дотримуємося іншої думки; вважаємо, що це не так; на жаль; не можна погодитися з такою точкою зору; ця точка зору (позиція) викликає

заперечення; *для виділення головного, суттєвого* – нам здається, що найважливіше; названа (поставлена, сформульована) дуже важлива тема (проблема); ми дійшли до принципового (дуже важливого питання).

Під час згадування в тексті прізвищ (учених досліджень, практиків) ініціали ставляться перед прізвищем. Наприклад: М.Н. Старченко.

Під час написання курсової роботи студент має робити посилання на джерела, матеріали або конкретні результати з яких наводяться в курсовій роботі. Посилання в тексті курсової роботи необхідно зазначити порядковим номером за списком використаних джерел, виділяти двома квадратними дужками. Наприклад: [43] (сорок третє джерело за списком використаних джерел). Якщо в тексті необхідно посилатися на кілька джерел, то між їх порядковими номерами ставиться крапка з комою. Наприклад: [7; 24; 32; 53] (сьоме, двадцять четверте, тридцять друге, п'ятдесят третє джерела за списком використаних джерел підтверджують позицію, погляд чи думку). Якщо в тексті необхідно зробити посилання на складову частину або на конкретні сторінки, то між порядковим номером джерела і сторінками із зазначеного джерела ставиться кома. Наприклад: [57, с. 203] (п'ятдесят сьомий номер джерела за списком використаних джерел і конкретно 203 сторінка з цього джерела).

Для критичного аналізу того чи іншого друкованого матеріалу, твору, думки когось із науковців-дослідників, практиків, спростування факту, підтвердження власних аргументів, позиції, погляду можна посилатися на джерело, послідовно цитуючи його певні фрагменти. Текст цитати необхідно починати та закінчувати лапками, наводити дослівно.

Цитати з поетичних творів у лапки не беруться. Цитати не з основного джерела, а процитовані іншими авторами, зазначаються у виносці так: Цитую за виданням: далі йде назва роботи, яка використовується. Пропуск слів, речень, абзаців під час цитування допускається. Такий пропуск позначається трьома крапками (може ставитися на початку, всередині; на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не

зберігається. У разі цитування можна застосувати такі мовні засоби: С. Т. Міщенко писала (пише), зазначала (зазначає), стверджувала (стверджує), підкреслювала (підкреслює), вважала (вважає): «...», на думку С. Т. Міщенко: «...»; як підкреслює С. Т. Міщенко: «...»; згідно з уявленнями С.Т. Міщенко: «...»; С.Т. Міщенко характеризувала (характеризує): «...» тощо.

Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело (не лише номер джерела, а й конкретно номер сторінки, де зазначена ця інформація).

Наприклад:

В. О. Сухомлинський зазначав: «... оцінка – це один з найтонших інструментів виховання» [56, с. 167].

У разі переказу думки (інформації) можна застосовувати такі мовні засоби: С. Т. Міщенко вважала (вважає), стверджувала (стверджує), вказувала (вказує), зазначала (зазначає), що ...; за С. Т. Міщенко, ...; на думку С. Т. Міщенко, ...; з точки зору С. Т. Міщенко, ...; згідно з концепцією С. Т. Міщенко, ...; С. Т. Міщенко дійшла висновку, що ... тощо.

Наприклад:

В. О. Сухомлинський зазначав, що оцінка є інструментом виховання і при чому одним із найтонших.

Усі посилання мають бути уніфіковані. При цьому потрібно дотримуватись загальноприйнятої системи записів.

Наукові джерела, написані російською та іншими мовами, подаються у списку згідно з оригіналом.

Під час опису архівного документа вказується: назва архіву, номер і назва фонду, номер опису і справи, номери аркушів. Наприклад: ЦДА України. Д. 102. Оп. 12. Справа 2. Арк.123 - 125.

Подати їх необхідно безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках курсової роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Таблицю, схему або креслення, розміри якого більші від формату А4, враховують як одну сторінку, розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках. Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Знак № перед цифрами не ставиться. Наприклад: Рис. 1.3. (третій рисунок першого розділу), 2.2 другий рисунок другого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в курсовій роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Наприклад: Рис. 1.1 (перший рисунок першого розділу)

Якість ілюстрації повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору. Фотознімки, які менші розміром за формат А4, накреслюють на стандартні аркуші паперу формату А4. Кількість ілюстрації, які розміщують у курсових роботах, визначається їх змістом і повинна бути достатньо для того, щоб надати тексту роботи якості та конкретності.

Таблиці нумеруються послідовно, в межах розділу, за винятком таблиць, які є в додатках. У правовому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Знак «№» перед цифрами не ставиться. Наприклад: «Таблиця 1.3» (третья таблиця першого розділу). Якщо в курсовій роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. Наприклад: «Таблиця 1.1» (перша таблиця першого розділу) (Додаток Е). Під час переносу частини таблиці на інший аркуш слово «Таблиця», її номер вказують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами зазначають: «Продовження табл. 1.3».

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву не підкреслюють. Заголовок кожної

графи має бути коротким, не повторювати назву таблиці. Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. Як зазначалося вище, таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш.

Схеми нумерують, як таблиці, послідовно (за винятком схем, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком схеми розміщується напис «Схема» із зазначенням її номера. Номер повинен складатися з номера розділу та порядкового номера схеми, між якими ставиться крапка. Знак «№» перед цифрами не ставиться. Наприклад: «Схема 1.2.» (друга схема першого розділу). Якщо в курсовій роботі одна схема, її нумерують за загальними правилами. Наприклад: «Схема 1.1.» (перша схема першого розділу).

Кожна схема повинна мати назву, яку розміщують над таблицею симетрично до тексту. Назву не підкреслюють (Додаток Ж).

Формули в курсовій роботі нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, між якими ставиться крапка. Номер формул друкуються біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули. Наприклад: (2.1.) (перша формула другого розділу). Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів подаються безпосередньо під формулою в тій послідовності, у якій вони дані у формулі. Значення кожного символу або числового коефіцієнта подається з нового рядка. Перший рядок пояснення починається зі слова «де» без двокрапки.

Список використаних джерел розміщується в кінці роботи за алфавітним порядком. Його необхідно подавати у такій послідовності:

- закони, нормативні акти та положення державного значення;
- літературні та наукові джерела;
- матеріали періодичних видань тощо.

Кожне джерело оформлюється згідно з ДСТУГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Наведемо зразки бібліографічного опису різних видів джерел.

Закони, нормативні акти та положення державного значення:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18. – С. 5–40.
2. Закон України Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р. // ВВР України. – № 34. – 451 с.
3. Україна. Закони. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556 – VII / Україна. Закони // Офіційний вісник України. – 2014. – № 63. – С. 7 – 90.

Словники та енциклопедії:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 278 с.
2. Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України / Г. В. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Педагогическая энциклопедия: в 4 т. / под. ред. И. А. Каирова, Ф. Н. Петрова. – М. : Советская энциклопедия, 1968. – Т.4. – 1968. – 911 с.
4. Педагогічний словник / [за ред. М. Д. Ярмаченко]. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1.: Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. – 1976. – С. 55–206.

6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. : Формування комуністичних переконань молодого покоління. – 1976. – С. 5–146.

Літературні та наукові джерела:

Монографії

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів : монографія / Надія Михайлівна Бібік. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 1998. – 198 с.

2. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія / Світлана Миколаївна Мартиненко. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – 434 с.

3. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку : монографія / В. О. Огнев'юк. – К. : Знання України, 2003. – 450 с.

Колективні монографії

1. Мартыненко С. Н. Диагностика результативности педагогического взаимодействия школы и семьи в Украине / С. Н. Мартыненко // Педагогика семьи в контексте образовательных приоритетов Украины и Беларуси : [кол. моногр.] / под. ред. Г. С. Тарасенко. – Винница – Мозырь : Нилан – ЛТД, 2013. – С. 47-62.

Дисертації

1. Бондаренко Г. Л. Формування творчої особистості молодшого школяра в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Геннадій Леонідович Бондаренко. – Умань, 1999. – 201 с.

2. Дубовик С. Г. Функціональний підхід до вивчення категорії відмінка іменника в початкових класах : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Дубовик Світлана Григоріївна; Київський міжрегіональний ін-т. удосконалення вчителів ім. Бориса Грінченка. – К., 2002. – 270 с.

Автореферати

1. Порядченко Л. А. Наступність у навчанні опису дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: автореф. дис. канд. пед. наук / Л. А. Порядченко. – Одеса : Б.в., 2007. – 21 с.

Підручники

1. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрів та студентів пед. факультетів / Я. П. Кодлюк. – К. : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.

2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

3. Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 1 кл./ Л.С. Аристова, В.В. Сергієнко – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 128 с.

4. Вашуленко М.С. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл./ М.С.Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.
5. Захарійчук М.Д. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 176 с.
6. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 160 с.
7. Захарійчук М.Д. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. укр. мовою. – К. :Грамота, 2012. – 176 с.
8. Лобова О. В. Музичне мистецтво : підруч. для 2кл. загальноосвіт. навч. закладів. – К. : Школяр, 2012. – 144 с.
9. Науменко В.О. Літературне читання: укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою : підруч. для 2-го кл. / Віра Науменко. –К. : Генеза, 2012. – 160 с.
10. Савченко О. Я Літературне читання : підруч. для 2 кл / О. Я. Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 160 с.
11. Аристова Л.С. Музичне мистецтво : підруч. для 3 кл./ Л. С. Аристова, В.В. Сергієнко – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 112 с.
12. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М.С.Вашуленко, О.І.Мельничайко, Н. А. Васильківська / за ред. М. С. Вашуленка –К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.
13. Захарійчук М.Д. Українська мова : підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. укр. мовою./М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун. – К. : Грамота, 2013. – 176 с.
14. Науменко В.О. Літературне читання : укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 3-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Віра Науменко. – К. : Генеза, 2014. – 176 с.
15. Савченко О. Я. Літературне читання : підруч. для 3 кл. / О. Я. Савченко. –К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с.
16. Вашуленко М. С. Українська мова : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С.Г.Дубовик,

О. І Мельничайко, Л. В. Скуратівський / за ред. М. С. Вашуленка – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – Ч. II. – 126 с.

17. Савченко О. Я. Читанка : підруч. для 4 кл. / О. Я. Савченко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2004. – Ч. I. – 159 с.

Навчальні та навчально-методичні посібники

1. Мартиненко С. М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики : навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко, М. Д. Осколова. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 144 с.

2. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. ВНЗ / За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 364 с.

3. Науменко В. О. Перлінка : кн. з літ. читання : дод. до підруч. «Літературне читання» для 2 кл. : навч. посіб. / В. О. Науменко. – К. : Генеза, 2013. – 120 с.

Навчальні програми

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.

Статті у періодичних виданнях

1. Бех І. Особистість: два наукових погляди на виховання та розвиток / І. Бех // Рідна школа, 2012. – № 8-9. – С. 4–6.

2. Бондаренко Г. Л. Формування творчої особистості школяра в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Г. Л. Бондаренко // Початкова освіта. – 2013. – № 38–39. – С. 17–24.

2. Мартиненко С. М. Діагностична методика визначення стратегії педагогічного спілкування вчителів початкової школи / С. М. Мартиненко, Н. С. Кипиченко // Початкова школа. – 2013. – №7. – С. 45–47.

3. Науменко В. О. Орієнтовне планування уроків літературного читання в 2 класі за підручником «Літературне читання» (авт. Віра Науменко) / В. О. Науменко // Початкова школа. – 2013. – №7. – С.17–21.

4. Науменко В. Особливості нової програми «Літературне читання» (у порівнянні з програмою 2006 року) / В. Науменко // Учитель початкової школи, 2012. – № 1. – С. 26–27.

5. Нечипоренко К. П. Ілюстративний матеріал «Букваря» як засіб розвитку інтелектуально-творчих умінь першокласників / К. П. Нечипоренко // Вісник Прикарпатського національного університету. Серія : Педагогіка. – 2013. – Випуск XLIX. У двох частинах. – С. 231–233.

Матеріали науково-практичних конференцій

1. Мовчун А. І. Борис Грінченко у спогадах: приваблива людська особистість / А. І. Мовчун // Борис Грінченко – відомий і невідомий : матер. щорічних Грінченківських читань, (5 груд. 2012 р.). – К. : [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 2013. – С. 5-17.

2. Нечипоренко К. П. Розвиток інтелектуально-творчих умінь як складової творчого потенціалу особистості молодшого школяра / К. П. Нечипоренко // Акмеологія – наука ХХІ століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : КУ імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 39–42.

3. Порядченко Л. А. Особливості навчання дітей 5-6 річного віку опису / Л. А. Порядченко / Розвиток особистості в сучасному медіа-просторі : матер. III Міжнар. Пед. Конгресу. – Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2013. – №13 (272), ч. 2. – С. 159-169.

Методичні рекомендації

Електронні джерела

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) [Електронний ресурс] // Osvita.ua. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/

2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/serednya/derzh-standart/derj_standart_pochatk_new.doc

Додатки

Нумерація аркушів із додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту курсової роботи. Обсяг додатків не входить до загального обсягу курсової роботи, не має межових рамок (їх кількість залежить від автора, потреб курсової роботи). Кожен додаток має починатися з нової сторінки, мати заголовок, який друкується вгорі малими літерами (крім першої великої) друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Додатки необхідно позначати у порядку появи посилань, позначаючи послідовність великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ. Один додаток позначається як додаток А (наприклад, Додаток А).

ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ І ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Організаційна підготовка до захисту курсової роботи.

У навчальний відділ завідувачем кафедри попередньо подаються:

- списки студентів, допущених до захисту курсових робіт з оцінками усіх теоретичних дисциплін та інших видів роботи;
- відзив наукового керівника про курсову роботу.

Члени комісії заздалегідь ознайомлюються зі змістом курсових робіт.

Підготовка студентів до захисту

Підготовка студентів до захисту – не менш відповідальна справа, ніж підготовка самої курсової роботи, оскільки якість виступу студента на захисті серйозно впливає на остаточну оцінку за виконану курсову роботу (попередня оцінка може бути як підвищена, так і знижена). Студент має підготувати текст усного повідомлення – 5-6 сторінок набраного на комп'ютері тексту.

Необхідно прагнути говорити ясно, чітко, виразно, просто, зрозуміло, щоб сама форма виголошення доповіді викликала прихильність до студента присутніх на захисті. У будь-якому разі слід уникати монотонності, гучність вимови доцільно підвищувати або понижувати залежно від змісту та

значення відповідних фраз. Корисною є також жестикуляція, але в розумних межах. Зрозуміло, що над формою виступу студента треба працювати окремо. Не завадить зробити кілька репетицій усної доповіді та її хронометраж. Текст доповіді студента слід записати заздалегідь і мати при собі, але не читати його на захисті, а проговорити майже напам'ять, маючи при цьому можливість по ходу доповіді коригувати ті чи інші дані або послідовність викладу.

Процедура захисту охоплює:

- доповідь студента за змістом роботи, яка готується заздалегідь: студент у стислій формі викладає обґрунтування вибору теми, її актуальність; об'єкт, предмет дослідження; мету, завдання; звертає увагу на те, що вдалося визначити, довести, якими методами це досягнуто; вказує теоретичне та практичне значення, результати дослідження; зазначає, які труднощі виникали у процесі виконання курсової роботи, які положення не знайшли достатнього підтвердження. У виступі мають міститися також відповіді на основні зауваження наукового керівника, бути чітко позначені початок і кінець повідомлення та прозвучати подяки присутнім за увагу. (Тривалість доповіді студента 8-10 хв.);
- запитання до автора (під час захисту курсової роботи студенту ставляться викладачами запитання для уточнення окремих аспектів, на які він повинен дати вичерпні відповіді);
- виступ наукового керівника або оголошення його відзиву на роботу; виступи присутніх;
- вичерпні відповіді на всі зауваження, висловлені під час захисту викладачами та присутніми на адресу виконавця курсової роботи;
- заключне слово автора роботи.

Після захисту курсові роботи студентів зберігаються протягом одного року у вищому навчальному закладі (паперовий і електронний носії).

ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

За підсумками захисту курсової роботи виставляються диференційовані оцінки до залікової книжки студента й екзаменаційної відомості.

Результат захисту курсової роботи визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» з урахуванням якості виконання всіх структурних частин курсової роботи та рівня її захисту.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

За 100- бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1–34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35–59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60–68	«достатньо»	E
69–74	«задовільно»	D
75–81	«добре»	C
82–89	«дуже добре»	B
90–100	«відмінно»	A

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Тематика курсових робіт

(для студентів ОКР «бакалавр» денної та заочної форм навчання)

1. Особливості методики роботи над засвоєнням основних лінгвістичних понять у добукарний період навчання грамоти
2. Прийоми звукового аналізу і синтезу в період навчання грамоти
3. Пропедевтика формування граматичних понять у період навчання грамоти
4. Особливості методики опрацювання звука та букви в букварний період навчання грамоти
5. Формування навичок читання в період навчання грамоти
6. Формування навичок письма в період навчання грамоти
7. Формування вмінь зв'язного мовлення на уроках навчання грамоти
8. Формування мовленнєвих умінь і навичок у період навчання грамоти
9. Формування мовленнєвих умінь першокласників у процесі навчання грамоти
10. Формування навичок читання в першокласників у період навчання грамоти
11. Формування навичок письма в першокласників у період навчання грамоти
12. Особливості методики проведення уроків читання в букварний період
13. Підготовчі види роботи над текстом у період навчання грамоти
14. Особливості методики проведення уроків письма в букварний період навчання грамоти
15. Особливості роботи над орфограмами у період навчання грамоти
16. Застосування наочності у період навчання грамоти
17. Застосування дидактичних ігор на уроках читання і письма
18. Засвоєння елементів фонетики в період навчання грамоти
19. Збагачення словникового запасу учнів у період навчання грамоти
20. Самостійна робота на уроках навчання грамоти
21. Диференційований підхід до учнів у процесі навчання грамоти
22. Вивчення звукової системи української мови у взаємозв'язку з графічною
23. Формування навичок каліграфічного письма в першокласників
24. Особливості методики навчання письма в букварний період
25. Умови формування каліграфічних навичок першокласників
26. Засоби розвитку моторики на уроках письма в період навчання грамоти
27. Особливості методики проведення пальчикових вправ на уроках письма
28. Умови навчання письма ліворуких дітей
29. Методи навчання каліграфічного письма в початковій школі
30. Розвиток мовлення першокласників у букварний період навчання грамоти

31. Словниково-логічні вправи в період навчання грамоти
32. Диференційований підхід у навчанні першокласників читання
33. Диференційований підхід у навчанні першокласників письма
34. Компетентнісний підхід до розвитку мовлення першокласників у період навчання грамоти
35. Розвиток усного мовлення учнів першого класу в процесі навчання грамоти
36. Розвиток мовлення першокласників на засадах взаємодії різних видів мовленнєвої діяльності
37. Дидактичні можливості Букваря для роботи над словом у процесі навчання грамоти
38. Компетентнісний підхід до вивчення української мови в початковій школі
39. Формування уявлень про мову і мовлення в учнів початкової школи
40. Особливості роботи над засвоєнням відомостей про культуру мовлення в початковій школі
41. Особливості роботи над засвоєнням відомостей про культуру спілкування в початковій школі
42. Особливості роботи над засвоєнням слів ввічливості в початковій школі
43. Особливості роботи зі словником під час опрацювання розділу «Мова і мовлення»
44. Формування в учнів 3-4 класів уміння працювати зі словником
45. Застосування інтерактивних форм роботи з учнями під час опрацювання розділу «Мова і мовлення»
46. Особливості роботи над засвоєнням основних правил культури спілкування під час опрацювання розділу «Мова і мовлення» в початковій школі
47. Особливості методики опрацювання розділу «Мова і мовлення» в початковій школі
48. Особливості методики формування в учнів початкової школи уявлень про мову і мовлення
49. Формування комунікативних умінь і навичок учнів початкової школи
50. Формування в молодших школярів аудіативних умінь
51. Особливості методики формування в учнів початкової школи монологічного мовлення
52. Особливості методики формування в учнів початкової школи діалогічного мовлення
53. Види переказів і методика роботи над ними в початковій школі
54. Методика роботи над усними творами в початковій школі

55. Методика роботи над письмовими творами в початковій школі
56. Особливості методики навчання учнів початкової школи творчого переказу
57. Особливості методики формування в учнів початкової школи культури усного мовлення
58. Особливості методики формування в учнів початкової школи культури писемного мовлення
59. Особливості методики формування в учнів початкової школи культури спілкування
60. Особливості методики роботи над засвоєнням учнями початкових класів етичних норм спілкування
61. Формування етикетних умінь у молодших школярів на уроках української мови
62. Методика вивчення розділу «Текст» у початковій школі
63. Формування уявлень про текст в учнів початкової школи
64. Ознайомлення молодших школярів із різними типами мовлення
65. Ознайомлення учнів початкової школи з будовою тексту
66. Практичне ознайомлення учнів початкової школи з ознаками текстів різних стилів
67. Навчання учнів початкової школи складати план тексту
68. Особливості роботи над деформованим текстом як шлях до усвідомлення цілісності тексту
69. Навчання молодших школярів будувати тексти різних типів на основі спостережень у природі
70. Ознайомлення третьокласників із засобами міжфразового зв'язку
71. Ознайомлення четвертокласників із засобами міжфразового зв'язку
72. Формування в учнів початкової школи вмінь використовувати синоніми як засоби зв'язності тексту
73. Особливості методики формування в молодших школярів уявлень про текст і його будову
74. Особливості методики формування в учнів початкової школи вмінь складати тексти різних типів
75. Особливості методики формування в учнів початкової школи вмінь складати тексти різних стилів
76. Формування в молодших школярів умінь використовувати займенник як засіб зв'язності тексту
77. Формування в молодших школярів умінь використовувати синоніми як засоби зв'язності тексту
78. Вивчення елементів синтаксису в початковій школі
79. Вивчення елементів пунктуації в початковій школі

80. Особливості опрацювання розділу «Речення» в початковій школі
81. Формування в учнів початкової школи уявлень про речення і його будову
82. Особливості роботи над засвоєнням інтонаційних особливостей речень різних типів у початковій школі
83. Особливості роботи над засвоєнням звертання в початковій школі
84. Навчання учнів початкової школи встановлювати смислові зв'язки між членами речення
85. Навчання учнів початкової школи встановлювати граматичні зв'язки між членами речення
86. Особливості роботи над засвоєнням основи речення в початковій школі
87. Особливості роботи над поширенням речень на уроках вивчення граматики
88. Особливості роботи над побудовою речень на уроках вивчення граматики
89. Особливості роботи над засвоєнням поняття «однорідні члени речення» в початковій школі
90. Практичне ознайомлення учнів початкової школи зі складним реченням
91. Особливості проведення синтаксичного розбору речення в початковій школі
92. Система вправ із синтаксису під час опрацювання розділу «Речення»
93. Особливості методики роботи над словосполученням і реченням у початковій школі
94. Роль і місце роботи із синтаксису під час вивчення рідної мови в початковій школі
95. Типові порушення граматичних норм у мовленні молодших школярів
96. Методика вивчення фонетики і графіки в початковій школі
97. Формування в учнів початкової школи акцентуаційних умінь
98. Методика вивчення елементів лексикології в початковій школі
99. Наукові засади методики навчання елементів лексикології в початковій школі
100. Ознайомлення молодших школярів із фразеологічним багатством рідної мови
101. Типові порушення лексичних норм у мовленні молодших школярів
102. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення слова в початковому курсі української мови
103. Особливості методики роботи з синонімами на уроках української мови в початковій школі
104. Особливості методики роботи з антонімами на уроках української мови в початковій школі

105. Особливості методики роботи з багатозначними словами на уроках української мови в початковій школі
106. Особливості методики роботи з омонімами (без уживання термінів) на уроках української мови в початковій школі
107. Особливості методики роботи над лексичними засобами вираження мовлення на уроках української мови в початковій школі
108. Словникова робота в початковій школі
109. Шляхи збагачення словникового запасу молодших школярів на уроках української мови
110. Прийоми формування в учнів навчально-мовних лексикологічних умінь
111. Методика проведення лексичного розбору в початковій школі
112. Закріплення лексикологічних знань і вмінь молодших школярів під час вивчення частин мови
113. Практична спрямованість вивчення лексики в початковому курсі української мови
114. Формування у молодших школярів лексико-стилістичних умінь
115. Навчання молодших школярів роботи зі словниками
116. Розвиток в учнів початкової школи лексико-семантичного погляду на слово як мовну одиницю
117. Формування в молодших школярів уміння тлумачити лексичне значення слова
118. Методика вдосконалення мовлення учнів початкової школи на лексичному рівні
119. Організація спостережень молодших школярів над сполучуваністю слів
120. Типологія лексичних вправ на уроках рідної мови
121. Виховний потенціал уроків вивчення лексики рідної мови в початковій школі
122. Українознавчий аспект вивчення лексики в початковому курсі рідної мови
123. Принципи добору дидактичного матеріалу для уроків вивчення лексикології української мови в початковій школі
124. Методика вивчення частин мови в початковій школі
125. Особливості методики роботи над засвоєнням молодшими школярами поняття «іменник»
126. Особливості методики опрацювання прикметника в початковій школі
127. Особливості методики опрацювання дієслова в початковій школі
128. Особливості методики опрацювання прислівника в початковій школі
129. Особливості методики опрацювання числівника в початковій школі
130. Особливості методики опрацювання займенника в початковій школі

131. Особливості методики вивчення службових частин мови в початковій школі
132. Пропедевтичне ознайомлення учнів із основними частинами мови та їх граматичними ознаками у період навчання грамоти
133. Застосування проблемного підходу в процесі вивчення частин мови
134. Застосування наочності в процесі вивчення частин мови
135. Застосування ігор у процесі вивчення частин мови
136. Типологія граматичних вправ на уроках української мови в початковій школі
137. Формування культури мовлення молодших школярів у процесі вивчення частин мови
138. Формування загальномовленнєвих умінь молодших школярів під час вивчення частин мови
139. Особливості роботи з підручником «Українська мова» у процесі вивчення частин мови
140. Лексична робота під час вивчення частин мови як засіб розвитку мовлення молодших школярів
141. Формування орфографічних умінь і навичок у процесі вивчення іменника
142. Формування орфографічних умінь і навичок під час вивчення дієслова
143. Вивчення частин мови в початковій школі на засадах компетентнісного підходу
144. Збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення іменника
145. Збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення прикметника
146. Збагачення словникового запасу молодших школярів у процесі вивчення дієслова
147. Функціональний підхід до вивчення категорії відмінка іменника в початковій школі
148. Особливості роботи над лексичними і граматичними характеристиками слова в початковій школі
149. Методика вивчення розділу «Будова слова»
150. Лінгвістичні засади методики вивчення морфеміки в початковій школі
151. Лінгвістичні засади методики вивчення словотвору в початковій школі
152. Навчання молодших школярів здійснювати розбір слова за будовою (морфемний аналіз слів)
153. Взаємозв'язок морфемного аналізу й синтезу на уроках вивчення теми «Будова слова»
154. Засвоєння молодшими школярами основних понять із морфеміки

155. Збагачення словникового запасу молодших школярів під час засвоєння морфемної будови слова
156. Організація спостережень молодших школярів за семантикою морфем під час вивчення будови слова
157. Проблемне навчання на уроках вивчення теми «Будова слова»
158. Комунікативна спрямованість вивчення морфемної будови слова в початковій школі
159. Пропедевтичні елементи словотвору української мови на уроках вивчення теми «Будова слова»
160. Методика вивчення орфографії в початковій школі
161. Особливості методики роботи з орфографічними правилами на уроках української мови в 2-4 класах
162. Особливості методики формування в молодших школярів орфографічної грамотності
163. Умови формування в учнів початкової школи орфографічної грамотності
164. Види орфографічних вправ та методика їх проведення на уроках української мови
165. Розвиток орфографічної пильності в молодших школярів на уроках української мови
166. Вивчення орфографії у взаємозв'язку з фонетикою і графікою української мови
167. Особливості засвоєння молодшими школярами фонетичних написань
168. Особливості засвоєння молодшими школярами морфологічних написань
169. Особливості засвоєння молодшими школярами традиційних (історичних) написань
170. Особливості засвоєння молодшими школярами семантичних (диференціюючих) написань
171. Роль морфемного аналізу в процесі засвоєння учнями морфологічних написань
172. Прийоми активізації навчальної діяльності молодших школярів на уроках вивчення орфографії
173. Письмовий переказ як ефективний вид роботи з орфографії в початковій школі
174. Робота з орфографічним словником як засіб підвищення культури писемного мовлення молодших школярів
175. Особливості методики використання прийому драматизації на уроках читання
176. Фольклор як засіб виховання гуманності на уроках читання в початковій школі

177. Особливості роботи з прислів'ями на уроках читання в початковій школі
178. Робота над формуванням логіко-емоційної виразності мовлення молодших школярів на уроках читання
179. Проблемно-тематичний аналіз казок як засіб удосконалення усвідомленості читання учнів початкової школи
180. Особливості роботи над формуванням навички читання в початковій школі
181. Сценічні та екранні прийоми роботи з літературними казками Отфріда Пройслера
182. Сценічні та екранні прийоми роботи з літературними казками Г.-Х.Андерсена
183. Формування інтересу до читання в учнів початкової школи
184. Застосування мультфільмів як прийому навчання учнів переказувати художній твір близько до тексту
185. Ознайомлення учнів із біографією письменника як засобом забезпечення розуміння його твору
186. Особливості методики проведення узагальнювальних уроків читання в початковій школі
187. Монографічний підхід до читання художніх творів у початковій школі
188. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи засобами художнього твору
189. Застосування інтерактивних методів навчання у процесі аналізу художніх творів
190. Застосування мультфільмів у процесі формування інтересу до читання в початковій школі
191. Застосування методу моделювання під час навчання учнів складати план твору
192. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час формування навички виразного читання поезії
193. Застосування інтерактивних методів навчання під час формування правильності і швидкості читання
194. Проектне навчання як засіб активізації діяльності учнів початкової школи
195. Особливості організації проектного навчання в початковій школі
196. Розвиток готовності до проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи
197. Методи та форми організації проектного навчання в початковій школі
198. Формування готовності учнів до проектної діяльності
199. Особливості впровадження проектних технологій у навчально-виховний процес початкової школи

200. Психолого-педагогічні основи проектної діяльності вчителів початкової школи
201. Особливості проведення уроків-проектів у початковій школі
202. Особливості формування проєктивних умінь у підготовці майбутнього вчителя початкової школи
203. Особливості реалізації проєктного навчання в початковій школі
204. Проєктне навчання як засіб активізації діяльності учнів початкової школи
205. Особливості організації проєктного навчання в початковій школі
206. Розвиток готовності до проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи
207. Методи та форми організації проєктного навчання у початковій школі
208. Формування готовності учнів до проектної діяльності
209. Особливості впровадження проєктних технологій у навчально-виховний процес початкової школи
210. Психолого-педагогічні основи проектної діяльності вчителів початкової школи
211. Особливості проведення уроків-проектів у початковій школі
212. Особливості формування проєктивних умінь у підготовці майбутнього вчителя початкової школи
213. Особливості реалізації проєктного навчання в початковій школі

Рекомендована література з питань написання і оформлення курсових робіт

1. Гавриленко О. П. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / О. П. Гавриленко. – К. : Ніка-Центр, 2008. – 172 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/serednya/derzh-standart/derj_standart_pochatk_new.doc
4. Енциклопедія освіти: довідкове видання / ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком, 2008. – 1040 с.
4. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь : для студ. выш. и сред. пед. учеб. заведений. / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Изд. Центр «Академия», 2001. – 176 с.
5. Коломієць В. О. Як виконувати курсову роботу : метод. посіб. для пед. вузів / В. О. Коломієць. – К. : Вища школа, 2003. – 69 с.
6. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень : навчально-методичний посібник / Н. М. Краус. – Полтава : Оріяна, 2012. – 183 с.
7. Курсова, дипломна, магістерська : що про них потрібно знати? : методичні рекомендації до виконання та оформлення науково-дослідних робіт студентів / укл. Л. В. Гнаповська, Ю. О. Ляной, О. І. Огнієнко. – Суми : Сум ДРУ ім. А. С. Макаренка, 2001. – 36 с.
8. Мартиненко С. М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики : навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко, М. Д. Осколова. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – 144 с.
9. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка : навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. – К. : МАУП, 2002. – 176 с.
10. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. – вид. 5-те, доп. і перероб. / Н. Є. Мойсеюк. – Київ, 2007. – 656 с.
11. Мокін Б. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 180 с.
12. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України Яремчука М. Д. – К. : Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
13. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел згідно «Бюлетень ВАК України», № 5, 2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.zerkalov.kiev.ua/sites/default/files/literatura_kl.pdf – Назва з екрану.

14. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Романчиков – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
15. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти / О. Я. Савченко. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.
16. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
17. Соловйов С. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / С. М. Соловйов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.
18. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир – К. : Знання, 2007. – 317 с.
19. Тарелкін Ю. П. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Ю. П. Тарелкін, В. О. Цикін. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 196 с.
20. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. – 3-тє вид., стереотип. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2009. – 560 с.
21. Швейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. М. Швейко – К. : Знання-Прес, 2002. – 295 с.
22. Шклярський В. І. Методологічні основи наукових досліджень : конспект лекцій – Національний університет «Львівська політехніка», Україна / Львів, 2006. – 127 с.
23. Як виконувати курсову роботу : метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. – К. : Вища шк., 2003. – 69 с.

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ОКРЕМИХ СТОРІНОК КУРСОВОЇ РОБОТИ

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

КУРСОВА РОБОТА

з напрямку підготовки 6.010102 «Початкова освіта»

Виконала:

Покрепа Тетяна Віталіївна,
студентка IV курсу,
групи ПОБ-1-12-2.0д

Науковий керівник:

викладач кафедри Кипиченко Н. С.

Допущено до захисту:

Робота захищена:

Завідувач кафедри _____ С.М. Мартиненко
«_____» _____ 2015 р.

«_____» _____ 2015 р.
з оцінкою «_____»

КИЇВ – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	6
1.1. Розгляд досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі.....	6
1.2. Сутність і зміст базових дослідження.....	20
1.3. Сучасний стан проблеми формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.....	25
Висновки до першого розділу	29
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	31
2.1. Зміст, форми і методи формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.....	31
2.2. Методичні рекомендації щодо формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.....	38
Висновки до другого розділу	46
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена концептуальними положеннями вдосконалення змісту й методики початкової освіти, що передбачають набуття дітьми достатнього досвіду, культури спілкування і співпраці в різних видах діяльності. Вивчення мови, невіддільне від розвитку усного і писемного мовлення учнів, передбачає збагачення їх словникового запасу, оволодіння нормами літературної мови на всіх рівнях, формування в школярів умінь і навичок зв'язного викладу думок. Саме тому в початковій школі провідним принципом навчання виступає розвиток мовлення та розвиток комунікативних умінь молодших школярів. У програмі і навчання грамоти зазначено, що курс української мови - важлива складова змісту початкової освіти, оскільки він виступи засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін, в не тільки окремого навчального предмета, метою якого насамперед є розвиток умінь і навичок усного мовлення, поглиблення знань щодо усного і писемного, діалогічного й монологічного мовлення, особливостей висловлювань, зумовлених їх комунікативними завданнями й ситуацією спілкування.

У сучасних умовах проблема формування комунікативних умінь учнів у школі є дуже актуальною, оскільки діти часто не можуть чітко висловити власну думку, адже обсяг їхнього словникового запасу не достатній. Таким чином, завдання школи полягає у забезпеченні можливості розвивати мовлення учнів на уроках та формувати комунікативні вміння.

Вивчення джерельної бази дослідження засвідчило, що проблема розвитку комунікативних умінь має давню історію. Так, починаючи з XIX століття вчені М. Бунаков, Ф. Буслаєв. В. Голубкова. М. Рибнікова, М. Масальський. О. Пешковський, М. Стельмахович заклали основні шляхи формування комунікативних умінь учнів. Для розроблення методики формування комунікативних умінь учнів початкових класів

особливе значення мають роботи вчених Л. Варзацької, М.Вашуленка, І.Гудзик, С. Дубовик, А.Каніщенко, Т. Ладиженської, О. Лобчук, М.Львова, В. Науменко, М.Осколової, О.Савченко, Н.Скрипченко, О.Хорошковської.

Сучасна методика розвитку мовлення ґрунтується на положеннях загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, зокрема про компетентнісний підхід до навчання мови, урахування загально рекомендованих рівнів володіння мовою, вироблення мовленнєвої компетенції, що вимагає організації та вивчення мови на основі потреб, мотивацій, характеристик і здібностей учнів.

Важливість досліджуваної проблеми пояснюється тим, що добре розвинені комунікативні вміння допомагають сприймати довкілля, реалізувати навчальні, пізнавальні і виховні функції навчального процесу, розуміти інших. Від рівня сформованої комунікативних умінь на уроках української мови залежить успішність усвідомленого засвоєння мови та розвитку мовлення в майбутньому.

Таким чином, актуальність порушеної проблеми, доцільність наукового пошуку шляхів її розв'язання зумовили вибір **теми курсової роботи: «Формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови».**

Об'єкт дослідження – навчально-виховний процес початкової школи.

Предмет дослідження – методика формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати зміст, форми і методи формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.

Тема курсового дослідження зумовила необхідність вирішення таких **завдань:**

1. Зробити аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми.

2. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в практиці роботи навчальних закладів.

3. Уточнити сутність і зміст базових понять дослідження.

4. Теоретично обґрунтувати зміст, форми і методи формування комунікативних умінь учнів на уроках навчання української мови.

5. Розробити методичні рекомендації щодо формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.

У процесі роботи застосовувались **методи** науково-педагогічних досліджень, адекватні меті й завданням:

– *теоретичні*: аналіз і синтез філософських, психолого-педагогічних, лінгводидактичних та методичних джерел, програм, підручників, систематизація та узагальнення теоретичного матеріалу; вивчення досвіду з даної проблеми; уточнення основних понять досліджуваної проблеми;

– *емпіричні*: педагогічне спостереження, бесіди з учителем для з'ясування ефективності розробленої методик, написання методичних рекомендацій, формулювання висновків та визначення перспектив дослідження.

Теоретичне значення курсового дослідження полягає у обґрунтуванні методики формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови.

Практична цінність курсової роботи полягає в розробленні методичних рекомендацій щодо формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови для студентів та фахівців початкової ланки освіти.

Структура курсової роботи зумовлена логікою дослідження. Розвідка складається із вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг становить – 70 сторінок, список використаних джерел – 59 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У розділі проаналізовано проблему формування комунікативних умінь учнів початкової школи на уроках української мови у психолого-педагогічному контексті; розкрито значення та зміст досліджуваного явища у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Уточнено сутність і зміст понять «уміння», «комунікативні вміння», «комунікативна компетентність». Вивчено стан досліджуваної проблеми в практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

1.1. Аналіз досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі

Курс української мови є важливою складовою змісту загальної початкової освіти і являється не лише окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін, в основу якого покладено формування комунікативних умінь.

Проблема формування комунікативних умінь учнів початкової школи знайшла своє відображення у працях В. Бадера, Н. Бібик, Л. Варзацької, М. Вашуленка, О. Вишник, О. Глазової. І. Гудзик, С. Дубовик, А. Зимульдінової, О. Лобчук, В. Наumenко, М. Осколової, О. Павлик, О. Прищепи, Н. Скрипченка, О. Хорошковської, Н. Чепелюк та ін.

Зокрема, проблему збагачення словникового запасу молодших школярів досліджували: Ф. Буслев, Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Лобчук, М. Львов, Ю. Митнікова, М. Осколова, С. Пенькова, М. Плющ, К. Пономарьова, І. Срезневський та ін. Науковці зазначали, що вивчення мови невіддільне від розвитку мовлення учнів і передбачає збагачення їх словникового запасу.

На думку І. Срезневського, «володіння лексичним багатством і граматичними формами є одним із найважливіших завдань навчання рідної мови» [57, с. 129]. У практиці початкової школи зазначена проблема найбільш глибоко розкрита у працях К. Ушинського. Він зазначав, що «робота над збагаченням словникового запасу учнів має бути пов'язана з розкриттям значення слова, тому рекомендував розпочинати лексичну роботу вже у період навчання грамоти» [58, с.129]. Багато методистів вважають, що найголовнішим завданням, яке постає перед учителем у навчанні рідної мови, є «розвиток уміння користуватися мовою для точного і правильного висловлення своїх думок усно і письмово» [27, с.129].

Висновки до першого розділу

**Класифікація загальних методів навчання
(за Ю. Бабанським)**

І група методів				
Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності				
Словесні	Індуктивні	Репродуктивні		Методи самостійної роботи вдома і під керівництвом викладача
Наочні	Дедуктивні	Творчі		
Практичні		Проблемно-пошукові		
За джерелом	За логікою	За мисленням		За ступенем керівництва
II група				
Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності				
Методи стимулювання й мотивації інтересу до навчання			Методи стимулювання й мотивації обов'язку й відповідальності до навчання	
Створення ситуації інтересу до навчання	Пізнавальні ігри	Навчальні дискусії	Роз'яснення мети вивчення предмета	Заохочення і покарання
III група				
Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності				
Методи усного контролю, самоконтролю, взаємоконтролю		Методи письмового контролю, самоконтролю, взаємоконтролю		Методи лабораторно-практичного контролю, самоконтролю, взаємоконтролю
Методи комплексного контролю, самоконтролю, взаємоконтролю			Методи комп'ютерного контролю, самоконтролю, взаємоконтролю	
IV група				
Бінарні, інтегровані (універсальні) методи				

Б. Пиригін розглядає спілкування як «складний і багатогранний процес взаємодії індивідів, і як інформаційний процес, і як відношення людей один до одного, їх взаємодія» [41, с.178]. Вчений виділив компоненти спілкування – зміст (комунікацію) і форму (взаємодію), які, у свою чергу, мають власну форму та зміст. Так, зміст комунікації характеризується через взаєморозуміння, співпереживання та ступінь згоди між її учасниками. Формою комунікації виступають вербальні та невербальні засоби спілкування. Змістом взаємодії виступають соціальні відносини, економічні, правові, політичні та інші, а форма – дія, протидія, конфлікт, кооперація, диференціація, інтеграція, тобто практична поведінка людей у спільній діяльності [42] (див. схему 1.2).

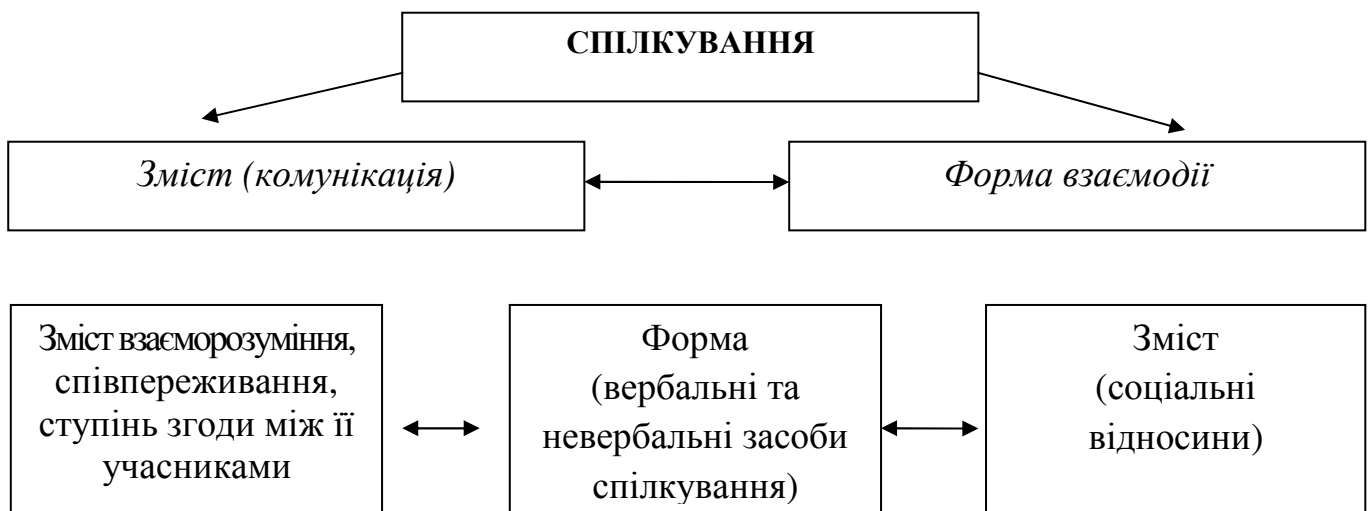

Схема 1.2. Структурні компоненти спілкування

В. Панферов зазначав, що зміст спілкування, як форму діяльності людей, визначає «взаємне пізнання й обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації з метою встановлення взаємовідносин, які будуть сприяти процесові спільної діяльності» [39, с.15]. У структурі спілкування він виокремлює «взаємозв'язок, взаємопрояви, взаємопізнання, взаємовплив, взаємовідносини між суб'єктами спілкування й узгодження їх думок, почуттів, відносин» [40, с.9].

Київський університет імені Бориса Грінченка

Відгук про курсову роботу студента

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Педагогічного інституту напрямку підготовки 6.010102 «Початкова освіта»

З теми: _____

Оцінка роботи _____

Керівник курсової роботи _____

(прізвище, ініціали)

_____ 2015 р. _____

(підпис)